

Alfons Cama i Saballs

**EL CAMÍ DELS
CIRERERS**

© 2013 del text: Alfons Cama i Saballs

Tots els drets reservats

ISBN: 978-84-616-2845-2

Dipòsit legal: T-302-2013

Primera edició:març 2013

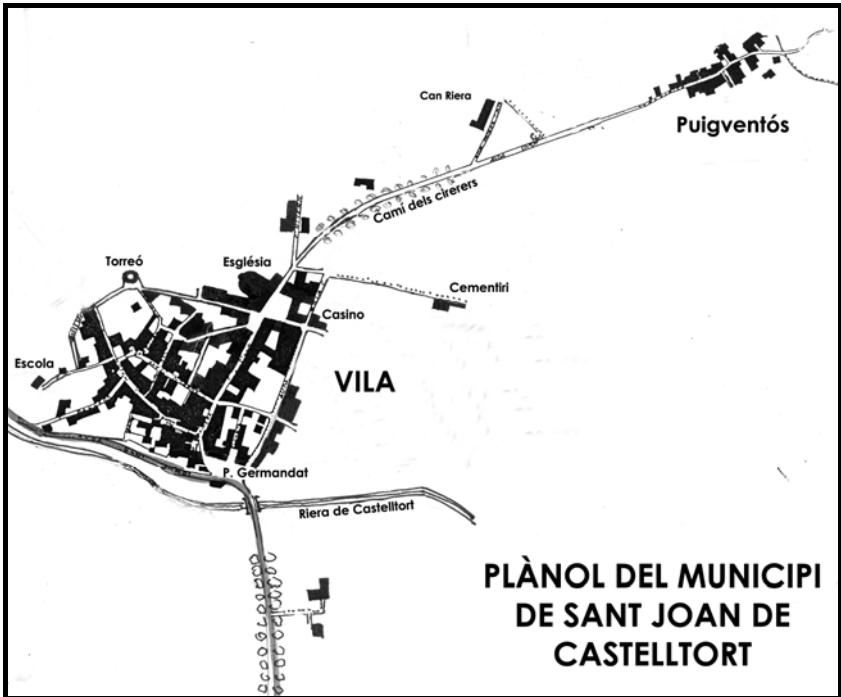
Maquetació i edició: Alfons Cama

acs@tinet.cat

Impressió: AG Ediciones - Tarragona

*Tinc consciència que la feina de relligar aquest grapat de paraules
que us disposeu a llegir difícilment em serà ben preuada.
Però, el plaer d'haver-ho aconseguit ningú me'l podrà treure.
Els que em coneixeu, no hi vulgueu buscar paral·lelismes vitals.
En aquest relat, tot pot ser veritat, però, en realitat, tot és mentida.
Si, tan sols, un dels vint-i-tres capítols que el componen us satisfà
jo em sentiré agraït.*

*Als que —si existeix— ja sou al paradís
i a tots vosaltres que em feu costat.*

“El poble d'en Silveri, conegut també per Castellort —Castell, per a la gent d'allà—, era un dels molts poblaments que esquitxen la geografia catalana i que aleshores encara no superava les mil ànimes”

INDEX

PRIMERA PART

Capítol 1.- Il·lustríssim senyor	17
Capítol 2.- La nova Seu	23
Capítol 3.- Àpat	29

SEGONA PART

Capítol 4.- Els Reis màgics	37
Capítol 5.- Juliol del 36	47
Capítol 6.- Cacera	53
Capítol 7.- La guerra	57
Capítol 8.- La nova escola	63
Capítol 9.- El dia més feliç	67
Capítol 10.- Guerra de terrossos	73
Capítol 11.- Carona de nina	79

TERCERA PART

Capítol 12.- Verema	87
Capítol 13.- La timba del diumenge	93
Capítol 14.- Sant Cristòfol	97
Capítol 15.- Mort i sofriment	101
Capítol 16.- Festa Major	105
Capítol 17.- Tornar a viure	111

QUARTA PART

Capítol 18.- Retrobament	117
Capítol 19.- La casa dels geranis rojos	123
Capítol 20.- Festa d'hivern	127

CINQUENA PART

Capítol 21.- Una oreneta tardana	133
Capítol 22.- Un cremat de rom	139
Capítol 23.- Revenja	147

PRIMERA PART

CAPÍTOL 1

IL·LUSTRÍSSIM SENYOR

En Silveri estava satisfet del que acabava de llegir. Tot sol, en aquella estança plena d'expedients, balancejà la cadira cap enrere fins a descansar el respatllet a la paret, al temps que entrellaçava les mans rere el clatell. Eren les segones eleccions municipals que guanyava —per majoria; és clar!— i la segona vegada que rebia una carta semblant d'enhonorabona.

En Silveri Fàbregues era fill de pagès i, a fer de pagès, havia gastat una bona part de la seva vida. Tot i que llavors, en el moment de rebre aquell escrit, era a punt de complir els cinquanta-sis, encara tenia les forces sobrades per menar unes quantes feixes d'ametllers i la vinya que, com a únic fill, havia heretat del seu pare, difunt de feia un any escàs. Al mateix temps, però, s'ocupava de la seva feina principal: forner. Quan es va casar amb la Mercè va iniciar-se en aquell ofici: a les primeries, traginant amb el carro les feixines de bruc fins al forn del sogre; més tard, la pastera i les llargues nits d'enfornar pa.

Havia deixat l'estudi, malgrat ser un bon alumne, durant el tercer any de la postguerra, quan en tenia catorze. Va sortir d'escola dominant l'arrel quadrada, les fraccions, la

regla de tres, coneixent de memòria els rius i les serralades de la península. S'havia començat a interessar per la literatura: l'últim mestre, don Pasqual, els havia fet llegir Juan Ramón Jiménez, Unamuno, Baroja i, a casa, encara hi quedava algun llibret de poemes de Maragall, en català.

S'endinsà a l'adolescència en aquell temps en què el règim franquista ja havia imposat la seva doctrina i, a les escoles, es falsejava i s'amagava part de la història i de la cultura del país; s'imposava una llengua estrangera; es barrejava el ceremonial de la religió en qualsevol acte per quotidià que fos i s'ocultava el fet català i tots els seus senyals d'identitat. Però, a pesar dels esforços dels vencedors per redreçar els sentiments de tota aquella canalla indefensa, pel que fa a en Silveri, els sentiments que l'havien embolcallat de més petit mai no pogueren esvair-se.

En plegar de l'escola, continuà llegint de tot, i força, de manera que el temps i els llibres es van encarregar de consolidar-li una sòlida formació autodidacta. El seu arrelament a la terra i al país no li va ser mai sobrevingut. A més, mai no es va deixar d'interessar per tot el que passava al seu voltant i, a Sant Joan de Castelltort, el seu poble, tothom el respectava i li tenia simpatia. No fou, doncs, estrany per a ningú que, passats tots aquells anys de dictadura, es convertís en el primer batlle de la nova democràcia.

Sempre havia estat una persona assenyada i prudent. Força xerraire; de paraula fàcil. Mentre seia amb la cadira tirada enrere, i el respall recolzat a la paret, mostrava la imatge d'un home de mirada fonda, de celles negres i poblades, de front espaiós i aclarit, llaurat d'arrugues. Tenia el

cabell negre, gruixut i arrissat, que el temps anava blanquejant poc a poc. Una bona nàpia i una piga a un costat d'uns llavis carnosos completaven la fesomia d'aquell home corpulent, de pell fosca i adobada, amb la planta dels galans madurs.

Tenia la vista clavada al sostre de bigues corcades i negre d'humitat d'aquella habitació desordenada, farcida de carpetes embotides de papers, de qui sap què i de qui sap qui, lligades amb betes de color vermell i amuntegades per terra. A l'Ajuntament estaven de trasllat. Per fi, marxaven d'aquell vell i estret pis del carrer Major per anar al flamant edifici de la plaça de la Germandat, a la part baixa de la població.

El poble d'en Silveri, conegut també per Castelltort —Castell, per a la gent d'allà—, era un dels molts poblaments que esquitxen la geografia catalana i que aleshores encara no superava els mil habitants. Les seves cases s'havien anat agrupant amb anarquia damunt d'un desgastat promontori calcari per formar el nucli principal —el de Vila—, sota la vigilància d'una vella torrassa, el millor senyal d'identitat del municipi.

Era una torrassa rodona, ampla, de poca alçada. Uns merlets mig desfets envoltaven un empedrat irregular de lloses grosses i escantonades; l'herba hi creixia entre les esclotxes. S'hi accedia directament a través d'una plaçola erma, per un terraplè empinat. Devia ser la torre de guaita dels primers pobladors d'aquelles terres. D'aquell indret estant es podia observar tota la vall de Castelltort. I, també, les estrelles. A en Silveri, li agradava anar a la torrassa per contemplar la volta del cel de les nits clares. De jove, després del ball estival de cada dissabte, s'hi passava hores senceres;

s'hi sentia lliure. Es delectava descobrint les diferents constel·lacions. Resseguia el firmament amb placidesa: la Lluna, Venus, Orió, el carro gros, el carro petit, l'estrella polar..., el nord. De vegades hi havia portat alguna noieta. Fou allí on tastà la dolçor de les primeres besades. Era morena. Cabells llargs, amb tirabuixons rebels, deixats anar. Celles espesses; la negror feta intensitat. Ulls foscos. La mirada penetrant. La pell llisa amb llambrejos de lluna plena. Una boca carnosa de llavis melosos, amb l'expertesa d'una llengua bellugadissa; una embriaguesa de goig vinguda del cel. El rostre, el d'una deessa grega. I sota la flonjor del vestit, la figura esvelta del cos d'una divinitat egípcia. Aquella nit, sota els estels, s'enamorà d'una nimfa. La d'en Silveri, fou una joventut molt enamoradissa. Com ho fou tota la seva vida.

A la part més baixa del poble, les espesses branques desfullades d'uns vells plàtans es corbaven sobre la línia recta de l'única carretera que hi accedia. En apropar-s'hi, l'asfalt s'encongia per saltironar la riera de Castelltort sobre un antic pont de pedra. Més enllà, es regirava per evitar les primeres cases. Després, s'enfilava sinuosa fins a Sant Pere, vorejant el curs del rierol, flanquejada per dos turons de suau pendent, plens d'ametllers, entre els quals s'hi distingien petites construccions disseminades fetes totalment de pedra, la majoria sense sostre.

Sant Pere de Castelltort era un poblet més petit, a uns sis quilòmetres del poble d'en Silveri, al final de la vall, on moria la carretera. De les últimes cases hi arrancava un senderó llarg i esquerp per on es podia seguir, a peu, fins a una collada des de la qual es podia observar tota la fondalada.

En arribar el bon temps, les clapes blanques de les feixes d'ametllers semblaven grans estores als peus de la fortalesa inexpugnable de Sant Joan de Castelltort. El color, entre groc i vermellós, d'aquelles terres tan sols es veia trencat per la ufanor d'una cinta verda que acompanyava tota la llargada de la riera. Darrera de les últimes cases de Castell, un bosc d'alzinar i pi blanc es perdia en direcció a la carretera general.

Un cop de balda el va despertar del seu encanteri. De sobte, la porta s'obrí grinyolant i va aparèixer una figura escanyolida i fosca. En Silveri s'incorporà de cop i quedà com si llegís la carta.

—Ah, és aquí senyor Fàbregues! —va dir aquella imatge esbossada sobre la penombra del llindar de l'entrada.

—Sí, Claudi. Estic llegint el correu —va respondre al secretari del consistori municipal.

En Claudi Gafas havia nascut a Sant Joan però, després de la guerra, la seva família es va exiliar a França. Fou allí on va cursar alguns anys de comptabilitat. Als anys seixanta, amb aquells ben preuats coneixements per portar llibres, va tornar de l'exili i en Silveri ja se'l va trobar a l'Ajuntament.

Abans de la guerra, els seu pare era l'ordinari del municipi: feia el trasllat de tot el que li encarregaven els habitants de la vall cap a Barcelona dues vegades a la setmana. Segons deien, durant la guerra, no havia participat en res de violent. Però, era l'únic del poble que tenia camió i es va veure obligat a fer el transport d'aquella fosca nit de sang; el transport dels cossos sense vida de dos homes abatuts a la muntanya durant els primers dies de revolta. A les

darreries d'aquell llarg conflicte, cruent i absurd, abans que els nacionals agafessin la vall, un temor infundat s'endugué tota la seva família vers l'exili.

—Has vist aquest escrit? —li va dir l'alcalde sense alçar la vista del paper.

—No, quin escrit? —contestà el funcionari municipal.

El secretari anava a la feina cada dia, de nou a dues, i era rigorós amb el seu horari. No obstant això, no s'havia adonat d'aquella carta tan valuosa pel senyor batlle. Se li escapaven moltes coses.

Ben al contrari, en Silveri, tot i fer tres dies que no s'havia acostat al despatx, la va veure tan aviat com s'assegué davant aquella gran taula tota plena de papers. En acabar l'última fornada, la cara blanquinosa i els cabells plens de farina, havia volgut passar per l'alcaldia per si hi havia res d'important.

Li allargà el braç, mostrant-li la carta:

—Té —li digué—. Llegeix.

En Claudi portava una carpeta blava de gomes sota el braç. Amb aire de subtileza la va deixar sobre un dels munts de papers de la taula; es va treure les ulleres de dins del folro de l'americana; se les posà; i es disposà a llegir:

"Il·lustríssim senyor..."

Aquella carta, mecanografiada amb polidesa sobre paper gruixut, era, a la vegada, d'agraïment i de felicitació. A més a més, en ella s'informava que la màxima autoritat del país es comprometia a visitar el poble de Sant Joan de Castelltort amb motiu de la inauguració del nou ajuntament.

CAPÍTOL 2

LA NOVA SEU

Va ser un matí clar d'un dissabte de maig.

A la planta baixa de la nova casa consistorial encara se sentia una forta olor de pintura. Sota un gran finestral, s'havia improvisat una llarga taula amb un parell de cavallets, envoltada per unes estovalles blanques de paper. Estava replena de canapès, fruita seca i begudes en abundància. Sobre una tauleta, al costat mateix, tres grans porrons de vi, amb tonalitats de colors diferents, presagiaven la seva dolçor.

En Silveri s'havia posat el millor vestit. Un de color gris amb un espurnejat discret, un xic passat de moda que, tot i això, el transformava en un home de semblant més jove. Portava una corbata vermella, de nus ample i, a primera hora, havia passat per la barberia.

—Fas patxoca —li repetia l'Elvira.

L'Elvira Vidal era la segona dona de l'alcalde. Portava un vestit-jaqueta de pota de gall tocat al coll d'un mocador en forma de llaç d'un fúcia cridaner. Tenia uns ulls vius, amb un esguard alegre, delicat, fonedís. Dues ratlles negres li marcaven la vora de les parpelles. Les celles eren dues traces fines, precises. La combinació perfecte per a la negror d'uns

cabells curts, escarolats d'una permanent recent. A pesar de la seva cinquantena, un cos prim i modulats la mostraven com una dona de bon veure. Era una persona plena de vitalitat i d'energia; un neguit. Planera, enraonadora, amb una veu prima i delicada. Tenia una cara bronzejada, plena de petites clapes brunes, uns llavis petits, inapreciables, i un discret nas arrodonit. Les mans, fines i lleugeres, sovint, marcaven el compàs de la paraula.

Els edils, rígids dins els colls emmidonats de les camises, feien corranda al voltant de l'alcalde a la porta de l'edifici. A les galtes, se'ls podia apreciar la vermellor saludable que atorga el sol de la pagesia. Per a aquella ocasió tan especial, el batlle anava proveït de la vara que l'acreditava com a la màxima autoritat local. En Claudi els acompanyava sense participar en la xerrameca, la carpeta blava de gomes a la mà, palplantat a la plaça com un estaquirot.

Les dones dels regidors eren més lluny. Guaitaven, amb el mateix orgull de qui l'havia dissenyat, el frontispici de la nova seu. Era un edifici modern. S'hi entrava a través d'un gran portal de llinda recta amb dues portes de vidre i amb un escut del municipi gravat a cadascuna de les fulles. Sobre la façana, a la primera planta, s'havien obert dues balconades amb senzilles baranes de ferro. Cada balconada estava rematada amb una cornisa clàssica falsament suportada per dues fines columnes. Des d'un dels balcons hi penjava la senyera; de l'altre, la bandera blava amb l'escut del municipi. Damunt, sota teulada, quatre finestres més modestes completaven aquell conjunt tan poc harmoniós, a l'entendre de molts. Al costat de l'entrada, a l'alçada dels ulls, unes

cortinetes verdes de vellut tapaven la placa que havia de perpetuar l'esdeveniment.

L'edifici estava situat a la plaça de la Germandat, al costat de la Cooperativa Agrícola, a l'entrada del poble, just davant del revolt que fa la carretera en acostar-se a Castell. El terra s'havia pavimentat recentment. Estava compostat per uns grans quadres que modelaven l'esplanada: fileres de llambordes de granit omplertes de formigó reglejat. Davant les dues edificacions principals, unes quantes moreres s'alternaven amb lluminàries de disseny. A un costat s'iniciava la pujada del carrer Major cap al centre de Vila; a l'altre, el carrer de la Creu, més planer, que retallava la població pel costat de sol naixent.

A tot el poble, senyeres i domassos engalanaven finestres i balcons; la gent acudia a la plaça en grupets; les cases es buidaven poc a poc; els que venien d'algun municipi veí deixaven el cotxe a la carretera, formant una llarga serp de colors; els balcons de la plaça eren plens de gom a gom; la mainada, amb pantalons curts, tot corrent, dibuixava esses al voltant d'arbres i fanals. Amb aquell anar i venir de gent, la plaça de la Germandat semblava un formiguer. Dos tricorns feien guàrdia davant del portal de la Cooperativa i el caporal, de paisà, s'havia incorporat al grup del batlle.

Un altre fòrum reunia uns quants homes ben vestits. S'havia anat formant en una de les cantonades de la plaça. Eren els botiguers i els empresaris. En aquella rotllana hi havia en Tavi Sardó, el farmacèutic, un home espigat a qui, amb aquella claror diàfana de primavera, la camisa blanca li lluia amb intensitat pròpia; en Joan de la boina, l'únic mestre

d'obres aprofitable de Castell, amb la gorra de mudar que li tapava la mitja calba, musculós, amb les espatlles enganxades al cap; en Floreal, el fill de l'Angeleta, de la fleca de dalt —la competència directa de l'alcalde—, un home escardalenc, desossat, que es movia com un putxinel·li; el doctor Valls, amb el clenxinat dels diumenges; en Marcel·lí, que durant els últims anys havia convertit la botiga en un poti-poti d'objectes inservibles; i un parell d'homes més, forasters, de l'empresa que havia dut a terme les obres d'urbanització de la plaça.

Feia estona que els dos altaveus situats a banda i banda de la nova seu municipal havien retransmès les dotze campanades de migdia. Aleshores, vestit amb l'uniforme i la gorra reglamentaris, l'agutzil, que s'havia plantat a la carretera, començà a córrer en direcció a l'alcalde.

—Ja arriben! Ja arriben! —crijà.

Al cap d'un moment, tres cotxe negres van parar al bell mig de la plaça, fent-se pas entre la gent. Tot seguit, en Silveri es dirigí cap a una de les portes posteriors del segon vehicle, el que duia una bandereta delatora sobre el capot davanter.

Hi va baixar un senyor d'edat avançada i cara satisfeta; amb un vestit lluent i una corbata blava com l'agudesa dels seus ulls.

—Benvingut a Sant Joan de Castelltort, senyor president! —li digué el batlle.

Conegué en Silveri a l'instant; contestà amb paraules de cortesia; donà la mà al cap del consistori i a tots els regidors i, entre salutació i salutació, es dirigí cap a la porta de

l'edifici, pel mig de la gent. L'agutzil saludà amb la mà a la gorra, com ho fan els militars; la parella de guàrdies civils s'hi havien acostat discretament.

Després de descobrir la placa, entre els aplaudiments de la concurrència, les autoritats van pujar al primer pis de la nova casa de la vila, al balcó on hi havia la senyera. A l'altra balconada, s'hi havien col·locat les esposes dels regidors.

Van començar els discursos.

Amb tota tranquil·litat, l'alcalde va agafar un foli plegat de dintre de la butxaca de l'americana, el va desplegar, es va acostar al micròfon —acoblat als altaveus de la plaça— i el va llegir amb claredat. Com dies abans ho havia fet a l'Elvira. Fou un discurs ple d'agraïments. Després, les paraules del president, pronunciades sense guió, van tornar a arrancar els aplaudiments de l'auditori.

L'aperitiu no va arribar per a ningú. Les autoritats amb prou feines el van poder tastar: durant els parlaments, el jovent s'havia amuntegat sobre el tiberi i, en un obrir i tancar d'ulls, se l'havien cruspit tot.

Abans de la partida, el president es va tancar amb en Silveri al despatx. Li va voler parlar d'un ambiciós projecte per a la construcció d'una bassa de rec que havia de permetre una millora substancial a l'agricultura d'aquella zona. Li anuncià una propera reunió amb el conseller del ram a fi que tots els batlles afectats el coneguessin amb més detall.

Després els comiats, els visitants van tornar a pujar als cotxes, travessaren la riera sobre el vell pont de pedra i es van submergir sota l'ombra de les arcades dels plàtans de la carretera, fins a perdre's.

En aquell precís moment, els altaveus de la plaça de la Germandat van deixar sentir una campanada ronca, impertinent, ofegada per la remor de la gentada. Tan sols, era la una de la tarda.

CAPÍTOL 3

ÀPAT

Havia passat més d'un any des de la visita. El lloc escollit per a aquell dinar fou el restaurant La Dorada. Un dels més prestigiosos de la zona, propietat d'en Xico Displàs, un incondicional del partit. Tots els detalls estaven acurats escrupolosament. La presència del conseller, amb fama de gran gurmet, ho requeria.

S'havia preparat una espaiosa sala del primer pis, amb vistes sobre una petita badia plena de barques, amb una mar blava i encongida que semblava de postal. A través de dos grans balcons, on hi penjaven unes fines cortines fetes amb xarxa de pescador, es podia observar la calma d'aquell dia lluminós. Sobre la punta d'un promontori llunyà, uns pins desplomats semblaven fer reverències a les barquetes que velejaven sobre la blavor de l'aigua amb l'ajuda d'un fràgil llebeig. Poc més enllà, la línia recta de l'horitzó separava les dues tonalitats de blau cristal·lí que exhalaven, mar i cel. El passeig, amb un encintat de pins, petits i irregulars, vorejava la sorra de la platja i, de la llunyania, s'acostava a la porta del restaurant. Amunt, amunt, sobre el cel clar d'aquella petita

vila marinera, s'havia format una minsa capa blanca de núvols de cotó, allargassada i immòbil. Com si algú hagués volgut aturar, del tot, aquella suau airina garbinada que es percebia a l'ambient. Era el senyal de protecció per a les barques dels pescadors que, de matinada, s'havien fet a la mar serena.

El dinar, a mig camí entre institucional i de partit, reunia a quatre alcaldes afectats per l'ambiciós projecte de regadiu que calia assumir en front la pressió que es podia desencadenar per part de grups ecologistes.

L'espera s'havia fet a peu dret, a l'entrada del restaurant. L'arribada del conseller va precipitar la pujada al menjador, una vegada fetes les salutacions i presentacions de rigor. En Xico no era la primera vegada que acompanyava el conseller a la sala reservada fins a obrir-li la porta. Un rere l'altre, anaren passant la resta de comensals. En Silveri fou l'últim a entrar.

Dins la sala, les parets remolinades de blanc, estaven decorades amb grans olis de motius mariners. Damunt les teles, s'hi advertien les pinzellades intenses del blau marí d'unes aigües feréstegues que s'esmicolaven sobre contorns rocosos; la seva geologia semblava formada pel propi gruix de la pintura. Hi havia una gran taula rodona amb estovalles de color sèpia, parada per a cinc persones.

En Silveri es va sentir submergit en una atmosfera que li venia gran: un centre de flors presidia la gran taula; quatre peces de cristalleria, posades en fila, acompanyaven els cinc grans plats blancs de vores retallades, flanquejats per tres jocs de coberts relluents; cada un d'ells contenia un tovalló del mateix color que les estovalles, mig plegat, formant un volum

enginyós; una panera per a cada comensal allotjava una barreta de pa; diverses salseres desprenien una bona flaire, l'auguri d'un bon dinar de peix. Totalment immòbils, a un costat de la sala, dos cambrers, amb vestit negre i corbatí, restaven atents al senyal per començar a actuar.

Van començar amb un entrant de mariscs. Es van servir en diferents tongades i es van acompanyar amb un vi blanc d'agulla, de Perelada. Mentre en Silveri esperava conèixer quina d'aquelles eines que li envoltaven el plat havia d'utilitzar, va observar, bocabadat, com els llagostins i les gambes del plat del conseller començaven a ser desposseïdes de la closca a cops de dit, de la manera més natural. Tot creuant una mirada de complicitat amb el seu company de Sant Pere, l'inici del tec se li va fer més planer.

Una suculenta i abundosa sarsuela de segon plat va fer les delícies de tots aquells comensals que, com ell, i després de destapar-se en el desenfrenament de la conversa de l'àpat, es varen mostrar com uns simples tripaïres.

—I, vostè, què en pensa, senyor Fàbregues?

La pregunta, com caiguda del cel, venia del conseller, enmig d'una conversa àmplia i lleugera sobre l'oportunitat de la construcció d'una gran bassa de rec. En Silveri havia callat fins aquell moment. Era clar, però, que aquell alt governant era conscient del fort pes específic que la seva resposta havia de tenir sobre els altres assistents. Havia escollit amb molta premeditació l'interlocutor. Era una pregunta difícil de contestar, si més no, d'una manera clara i precisa. S'havia fet el silenci. El batlle intentà allargar el temps portant a la boca una copa de conyac francès, flairant la seva aroma amb la

parsimònia de qui fa un tast. Tenia la certesa que aquella obra podria donar solució als problemes de sequera que sovint patia el seu municipi i convertir en regadiu una bona part dels actuals conreus; que es podrien plantar altres tipus de fruiters, de més qualitat, més productius; que seria una millora indiscutible per a la pagesia. Però, també pensava en el lloc on es volia ubicar: un fondal on la riera de Castelltort feia partió entre tres pobles veïns —Castell, Sant Pere i Vilatort—; on, de jove, anava a cacera; on brollava la font del Ferro; on, de petit, anava d'excursió amb els altres nens de col·legi; on, tantes vegades, i d'amagat, s'havia anat a banyar amb l'Enric, el seu millor amic, l'amic de qui feia temps i temps l'havien separat. I en Silveri, aquell pobre alcalde, d'aquell pobre poble, havia de contestar, d'una manera planera, aquella ingènua pregunta d'aquell senyor de Barcelona que, de ben segur, no era capaç de distingir un presseguer d'una perera.

—Vol que li digui, que no ho sé, conseller? Aquestes decisions no es poden prendre a partir de la immediatesa. S'ha de tenir una visió de més volada de la que puguem tenir els meus companys i jo. Miri, conseller, en el lloc on s'ha de posar la bassa, hi anem a buscar bolets, a banyar-nos, a cacera. Hi ha una font, de molts de records per a molta gent. No ho sé, conseller. No ho sé! D'altra banda, l'economia de les nostres contrades no pot aguantar més. Es necessiten impulsos valents; potser aquest n'ha de ser un. No ho sé. Es necessita potenciar algun tipus d'indústria. La nostra gent no pot resistir més: se'ns en va. El nostre nivell de vida no millora. No tenim el turisme per anar tirant.

—No em faci un discurs, Fàbregues —tallà el

conseller.

—No es tracta pas de fer discursos, conseller. Precisament és d'això del que no es tracta. Miri, jo penso que la bassa es farà i serà una bona cosa per a la nostra pagesia. Penso que ja hi ha una decisió presa, i no seré pas jo qui s'hi oposi; això que quedi clar. Emperò..., no s'han de fer bestieses amb la natura. I, d'altra banda, no ens hem d'aturar pas amb aquesta obra. A més, potser serà la manera d'esborrar les petjades deixades per les canallades de la guerra. És, també, un lloc de molt mal record pels del meu poble.

El conseller no va entendre aquelles últimes paraules, però ja havia escoltat les que volia sentir. Sabia que podia comptar amb la complicitat d'aquells tres homes. Que l'àpat havia valgut la pena. La resta de la conversa, fins al moment en què s'alçà de taula per retornar a Barcelona, sobrava.

El comiat es féu al mateix menjador, d'una manera distesa.

A fora, un cel enrogit havia esvaït els núvols de cotó i, en front del restaurant, unes poques barques descarregaven caixes de peix en un petit moll de fusta sota el voleteig dels gavians.

Era un poble petit i poc transitat per a l'època de l'any. En Silveri inicià el viatge de tornada, també, tot sol, amb el seu Ritmo blanc que exterioritzava la pulcritud exigida per a aquella avinentesa.

Quan tot just havia recorregut la meitat del passeig, la seducció del paisatge el feu parar. Va aparcar el cotxe sota la filera de pins. Es va treure l'americana i la corbata. Va baixar de l'automòbil amb parsimònia, va travessar el passeig i, amb

els peus descalços, s'endinsà a la platja per tocar, amb els seus propis dits, la bellesa que el copsava fins que els zumzejos d'unes onades plàcides li fregaren els peus i la fredor de l'aigua li pujà per tot el cos.

S'assegué sobre la sorra humida de la vora del mar. Sense importar-li que se li embrutissin els pantalons del vestit nou, comprat a propòsit d'aquella invitació. Percebia una forta flaire marina i sentia els gavians, àvids de menjar fresc, xisclar. Immèrgit dins aquella pau serena del mar, del cel i la terra en harmonia, els pensaments, aviat, se li van precipitar vers el seu propi passat. Com imatges fotogràfiques plenes de vida.

SEGONA PART

CAPÍTOL 4

REIS MÀGICS

Un estantís sol matiner començava a fondre el cel estelat i una brisa dòcil balancejava el gebre sobre les branques dels fruiters del Puigventós.

El barri on vivia en Silvi Fàbregues, si així se'l pot considerar, era als afores de Vila, a més d'un quart d'hora de caminada. El composaven no més de vint cases de pagès situades a banda i banda d'un carrer de terra. Les primeres estaven separades per patis grans, envoltats de tanques baixes de fusta. S'hi veien polls i ànecs blanquinosos picotejar les escorries de les menges dels seus amos. En una d'elles, sota una gran noguera, s'hi podia observar una bomba per trafegar l'aigua, amb un volant de l'alçada d'una persona. Hi vivia un individu estrany, quequejós, introvertit; una mica curt de gambals que, de petit, havia perdut un braç a causa d'una gangrena voraç. Li deien l'Andreu Quec. A mig carrer, les cases s'ajuntaven. Una de les més descurades era la de can Fàbregues. A tocar de les construccions, una renglera intermitent de flors de nit pretenia embellir aquella part del carrer. Al capdamunt, l'era quedava al costat esquerre. Al seu davant, la casa de la banda dreta era la de cal carreter —en

Joan Massoni—, l'última del Puigventós.

Després, el carrer es convertia en camí de carro. Més amunt travessava un rierol, sobre un petit salt d'aigua. Aigua que, en arribar a terra, es recloïa en sí mateixa per formar un tinard; que era com així mateix s'anomenava aquell lloc. Era l'indret on les dones del veïnat, carregades amb grans farcells de roba, anaven a fer la bugada; el safareig municipal es trobava a l'altre costat de poble i els era més curt arribar-se fins a aquell lloc. Mentre elles estovaven la roba a cops de pala sobre qualsevol roca planera, els noiets —que les havien acompanyat com a camàlics— hi jugaven a caçar sabaters o a fer fonts amb fulles d'alguna pitalassa. Regalims avall, el rierol desguassava a la riera de Castelltort, quan aquesta ja havia sadollat les deus dels primers pobles de la vall.

Més endavant, el camí es perdia enmig dels camps. Poc més amunt, el bosc.

La casa on s'estaven els pares d'en Silvi, en Quimet Fàbregues i la Rosa Nadal, confrontava amb el carrer del Puigventós. De la banda dreta, estava enganxada als murs de pedra del casalot veí; just on els seus inquilins hi tenien la cort, atapeïda de bestiar. A l'esquerra, hi havia el pati. Un pati, envoltat per un paredó alt, amb una porta de fusta petita, molt vella, que hi donava entrada des del carrer i que, de tan esberlada, s'havia perdut el forat de la gatera. El pati mostrava un aspecte miserable: entrant, a la dreta, un porxo de tres arcades, amb els rajols mig arrebossats, donava accés a la casa; a l'altre costat, un pou cantoner d'aigua, terrosa i dolenta, tenia una galleda de metall a tothora penjada de la politja; al bell mig, un gran nesprrer feia soplug a una taula de

pedra envoltada per quatre troncs ennegrits, els seients; sobre la paret del fons, més enllà del final de la casa, unes gàbies de conills arrengrerades a l'alçada dels ulls, amb una crosta de fenc i porqueria als peus, sovint servien d'urinari. Des d'un caixó d'obra fet al costat del pou, una canalera de maons a mitja alçada, enganxada a la paret, travessava tot el pati. Feia córrer l'aigua, que en Quimet pouava a mà, fins al safareig situat a l'hort, a la part de darrera del paredó; a l'esquena mateix d'on hi havia les gàbies de conills. Era un safareig ample, ple de peixets vermells, amb la verdor d'un llimllefiscós.

Per aquell barri allunyat de la població, l'aigua corrent encara havia de trigar força temps a arribar a les seves cases. La que es treia de la majoria dels pous del barri no era apta per al consum; ni tan sols s'hi podia coure la grana o dissoldre el greix de la roba. Únicament s'utilitzava per regar i rentar-se; o, a l'estiu, per posar-hi la verdura i la fruita en fresc. L'únic pou del barri que en tenia en abundància, i de qualitat, era el de cal Quec; on anaven la majoria de dones del veïnat a proveir-se'n. L'Andreu els donava totes les facilitats: el portal del pati el deixava expressament obert de sol a sol.

Tot i això, dos dies per setmana, passava el carro de l'aiguader atapeït d'ampolles de vidre plenes d'aigua. Era una aigua ferruginosa, que en Quimet la convertia en picant en afegir-li el contingut d'unes bossetes de magnèsia. Molt sovint sentia mal a l'estómac, d'una úlcera que devia tenir. Ell deia que aquella potinga li anava bé per aturar-li el dolor i estalviar-li les pastilles digestives que li havia receptat el metge.

A l'hort, s'hi passava a través d'un portal ample molt atrotinat obert enmig del paredó. Donava a una esplanada. Entrant a l'esquerra, al costat del safareig, hi havia un gran galliner fet de canyes i tela metàl·lica d'ulls grossos, ple de gallines, amb uns quants pollastres ufanosos i un gall esvalotat. Al cantó de la dreta, el celler on es guardaven els estris i les botes de vi; i la comuna; i, al costat de la comuna, un tancat per a l'euga i el carro i, més enllà, el femer. Passada l'esplanada, s'estenia una bona llenca de terra, aleshores quasi buida, amb tot de regues perpendiculars a un passadís central vorejat per canelons de mitja canya. Al bon temps, l'aigua del safareig regava la verdura de l'hort: corria pels canelons, salvava petites comportes i, pendent avall, arribava fins a les hortalisses i els fruiters per entre els solcs de terra, rectes i precisos, aquell mati, coberts per una rosada blanca i espessa. També hi havia un fotimer d'arbres fruiters despullats, mal repartits, balancejant les branques. El carro entrava i sortia per la portalada del capdavall, al centre del tancat de fusta que vorejava tot l'hort marcant el terme de la propietat, al costat mateix d'un immens magraner bord. D'allí sortia un corriol que travessava camps i sembrats i que, per un trencant, s'arribava a l'era del Puigventós.

Les feixes d'ametllers, els fruiters i la vinya, en Quimet, les tenia a un bon tros de camí de la casa. La senil euga d'en Fàbregues, aquella gèlida matinada de gener closa a l'estable, encara era prou valenta per fer girar les rodasses del carro familiar i poder fer-hi el viatge d'anada i tornada, quan tocava, carregada de semals plenes de raïm.

Sota un cel ras, en Silvi i el seu pare seguien les

petjades que uns cavalls havien deixat sobre el terra de l'hort. De les seves boques sortien bafarades de fum. La Rosa era a la cuina. Se'ls mirava, de la finestra estant, amb cara de complaença, per entremig d'unes ampolles plenes de suc de codony que reposaven a sol i serena sobre l'ampit. Era una cuina espaiosa, amb un bon foc a terra. De matí, s'havia afanyat a encendre'l: en ventar-lo encara havia guspirejat de la nit abans i, amb una branca seca de bruc, de seguida va ser viu. Era una cuina senzilla, amb sensació de buida. Sota la finestra, hi havia una aigüera de pedra amb un petit armari de prestatges i cortinetes de flors vermelles. En un pany de paret, una taula rodona amb el xarol desgastat i quatre cadires de jonc. A sobre, una rastellera de plats i cassons. En un altre, un aparell de ràdio sobre una petita lleixa amb faldilletes, de la mateixa roba de flors vermelles. I, en una cantonada, la porta, de tela mosquitera, d'un petit rebost.

Les petges els van portar fins al porxo de la casa. El travessaren i, mentre passaven a través el lllindar de la porta que donava accés a un rebedor fosc, se'ls afegí la mare provinent de la cuina amb un eixugamà entre les mans. Era un rebedor ampli, amb un trespol de rajols de terrissa molt desgastats i les parets emblanquinades. Servia de distribuïdor per a tota la casa: a l'esquerra, la porta de la cuina; a la dreta, la d'accés al menjador; en front, l'escala de volta amb una barana d'obra i rajoles vidriades que portava als dormitoris del pis de dalt.

Sota l'escala hi havia un parell de canats d'assecar figues, una badoquera, uns esclops de fusta; i un plat de porcellana, buit.

—S’han menjat totes les garrofes que hi havia al plat!
—cridà el pare d’en Silvi, mostrant el plat que la nit abans havien deixat sota l’escala, ben ple de garrofes.

—Per què no mires al menjador? —va insinuar-li la mare.

En Silvi encara era un marrec; tenia cinc anys. Sempre havia tingut por d’entrar a aquella estança, a tothora tancada. Només s’utilitzava els dies que hi havia convidats; ben pocs. Aquell dia, però, va fer un esforç per poder fer realitat els seus somnis d’infant. Va obrir la porta, poc a poc. Es va endinsar al menjador fosc, sense obrir la llum. Els pares no el seguien. Un cop dins, es va quedar atordit per uns segons en descobrir un gran paquet en una cantonada, embolicat amb paper d’embalar. No sabia el que li passava.

—Hi ha una cosa! —va cridar, mentre sortia corrent del menjador per llançar-se als braços de la mare.

Van tornar a entrar; tots tres. Lentament. Van encendre la tènue llum que donava una aranya penjada sobre la taula quadrada. Quatre cadires fosques envoltaven la taula. Com sempre, la finestra que donava al carrer era tancada. Mentre les seves ombres es movien a través de les parets blanquinoses del menjador, tots tres s’anaven acostant a aquella cosa. En arribar-hi, en Silvi va començar a destapar-la, sense que la seva impaciència el deixés anar tan de pressa com volia.

—És un camió! —cridà finalment.

Un camió de fusta, grandíós; hi cabia ell a dintre. Era obra del seu pare: la cabina de color verd lluminós, la caixa de vermell, les rodes negres. A can Silvi, aquell any, també

havien passat els reis màgics de la il·lusió; els seus cavalls havien menjat les garrofes del plat i, fins i tot, s'havien pogut veure les empremtes que havien deixat pel camí. Les que havia marcat amb una ferradura en Quimet de bon matí; és clar.

Els pares d'en Silvi eren bona gent, pagesos de tota la vida. Els pares del seu pare vivien al carrer de la Creu, a la part baixa de Vila. L'avi havia treballat la terra des que era una criatura. D'ell, eren totes les propietats de la família. Un maleït cop de peu que li va etzibar l'euga, mentre li ferrava els cascots, el va deixar incapaç de l'esquena, per sempre. Els altres avis, que no havia conegut, havien estat aiguaders; traginaven l'aigua de la font Picant per a tota la vall. L'àvia havia defallit durant el seu tercer part i es deia que el seu home va morir de pena, dos anys més tard.

La relació d'en Quimet i la Rosa amb el seu únic fill es podia considerar dins la normalitat dels cànons de l'educació dels temps que corrien: el respecte més absolut pels grans, l'exigència de la parla de vostè, l'estimació amorosa amagada per l'embolcall de la indiferència. De mostres d'afectivitat, poques.

En Quimet, més preocupat per poder emplenar cada dia el plat, deixava per la seva dona la feina més immediata d'educar el nen. Vers l'infant, es mostrava estricte, amb una mesurada severitat. Amb tot, de tant en tant, es manifestava com un pare indulgent, realitzant accions exagerades per tal de complaure'l. Com ho va ser tota la feinada que, aquell mateix any, s'havia donat per simular l'arribada a casa seva dels tres reis màgics o la construcció del camió de coloraines

que havien deixat al menjador.

Per poder donar el millor al seu únic fill, i d'acord amb unes peculiars valoracions econòmiques, mai no va considerar la possibilitat d'engendrar un altre descendent, malgrat la constant insistència de la seva dona. Aquell pagès ple de racionalitat, en assumptes de llit, tenia plena capacitat i maneres de poder decidir.

Era un home casolà, poc parlador, però a qui li agradava passar llargues estones amb algun amic veí a la claror del foc, relatant històries, preguntant endevinalles o fent bromes a la poca solta. Eren històries repetides; endevinalles amb resposta sempre coneguda ; ficcions que, sense proposar-s'ho, foren de gran ajuda en el despertar intel·lectual d'en Silvi, que sempre corria per casa amb les antenes posades.

La Rosa es portava quatre anys amb el seu home. Va tenir el seu fill els vint-i-set. Ella era qui realment portava aquella casa. Estava convençuda que donava el millor al fill. Però, de fet, la seva dedicació era purament mèdica, corporal, fisiològica. Poques eren les vegades que se li notaven espurnes d'afectivitat. La distància entre mare i fill era enorme ; més allargada amb el pas dels dies, dels mesos, dels anys. La sima darrere la porta, les plantofades al cul i els crits per qualsevol petita entremaliadura eren plat de cada dia. En Silvi s'hagué d'acostumar poc a poc a les innecessàries reprimendes maternes i, passats els primers anys d'inevitable dependència, la veu cridanera de la mare li començà a entrar per una orella i a sortir per l'altra. I, quan aquesta indiferència es va convertir en menyspreu, ho fou per a tota la vida.

L'afecte amorós que la seva mare no li va saber donar, que en el seu interior buscava amb insistència, l'hagué de trobar en les dones que més tard van emplenar la seva existència.

A can Fàbregues es vivia d'una economia de subsistència. A les feixes més grans, hi tenien una bona collita d'ametlles; la vinya els produïa un bon vi i els fruiters donaven força més fruita de la que consumien. Tant l'ametlla com part del vi que obtenien, els venien a la Cooperativa. Quan arribava el temps, era la Rosa qui portava a vendre al mercat setmanal de la plaça la fruita i la verdura de l'hort. Amb l'aviram i les hortalisses de la casa, per menjar, eren gairebé autosuficients. I, amb els quatre calerons de les collites, podien comprar una muda de roba a l'any per a cadascú, la llet, l'oli, el sucre, i poc més. Era tot el que necessitaven per viure, que ja era molt; sempre pendents del caprici del cel.

Amb el flamant camió multicolor, en Silvi no va trigar a anar a buscar el seu amic veí. L'Enric Pujades vivia tres cases més amunt, al mateix costat de carrer. La seva família no tenia la fortuna de la d'ell. El seu pare era un home a qui li agradava en excés la beguda i havia perdut un bon tros de terra a les cartes. S'estaven de lloguer en aquella casa del Puigventós, amb un hortet que no els permetia tirar endavant. Per poder sobreviure havia d'anar a feinejar a bosc: hi feia rabasses de bruc i carbonet. De les rabasses, en fabricava unes estranyes pipes que, un cop l'any, anava a vendre pobles enllà. A la part del darrere de casa seva, hi havia una petita habitació plena d'endergues, i un banc amb tot d'eines de fuster d'allò més estrany; el taller on el seu pare fabricava les

pipes. Els dos vailets les potinejaven sovint, sense que mai ningú no els digués res.

Per a l'Enric i la seva germana, una nineta de rínxols negres i ulls foscos, els reis no havien passat. Possiblement, per a ells, no existien. El camió d'en Silvi fou el regal de reis de tots dos nens. A tot temps junts, el van anar fent malbé per igual: ara hi pujava l'Enric i estirava en Silvi, ara hi pujava en Silvi i estirava l'Enric. Ja de petits, petits, la compenetració entre l'un i l'altre fou molt gran i es feren, per sempre, uns amics inseparables.

CAPÍTOL 5

JULIOL DEL 36

Com tots els dies, després d'escola, en Silvi i l'Enric van haver de traspasar tot el poble per arribar a la plaça del Casino i després agafar el camí que els havia de dur cap al Puigventós.

Aquell dia de juliol, en aquell indret, hi havia rebombori. Les altres tardes, quan els dos vaillets hi passaven, no hi trobaven mai ningú. Però, aquell dia, algun fet inesperat s'hi esdevenia.

L'esplanada de davant del Casino era el centre neuràlgic de Castelltort. Cada matí de dissabte s'hi muntava el mercat setmanal: els pagesos hi portaven a vendre el bestiar i les verdures; un peixater hi revenia unes quantes caixes de peix que traginava amb un tricicle des de la costa; de tant en tant, l'esmolet hi festejava la seva presència amb una tonada peculiar; quatre o cinc xarlatans hi muntaven guinguetes de roba i quincalleria; els botiguers aprofitaven per treure-hi els seus productes.

A la plaça, hi havia la major part dels comerços del poble: ca l'espardenyer, amb tot d'espardenyes de vetes de

colors penjades sobre els porticons de la porta; la tenda dels queviures, amb un gran aparador —on un bastidor de color blau cel s’hi havia descolorit— atapeït d’ampolles de licor empolegades, pots de conserves i un barril d’arengades mig ple i, a la part de sobre de la vidriera, un gran cartell amb lletra cal·ligràfica: “Ultramarins Oller”; la fleca de l’Angeleta, una dona que, de tan amable i delicada, es feia empallegosa, on es venien els *minguets*, unes galetes a base d’ametlla que s’anunciaven com a especialitat de Castellort; la farmàcia del senyor Sardó, les lleixes plenes de bocals blancs de porcellana, de totes mides, amb els noms de les herbes que devien contenir. I sobretot, el Casino.

Era un edifici de finals de segle, alberg de l’únic cafè del poble. L’entitat amb més prestigi de Castellort que, gràcies a la popularitat i la importància que havia adquirit pels castellencs, acabà cedint el seu nom a la plaça, encara que la gent més gran la continués anomenant plaça de Vila. A l’altre costat, davant per davant, s’hi plantaven les escales més llargues i més altes que mai no s’havien vist i, a sobre, la immensa església del campanar quadrat.

El carrer Major hi pujava en línia recta procedent de la plaça de la Germandat per entre cases adossades directament, o separades per algun pati estret que vorejava el carrer a través de tancats de pedra construïts amb un morter que, de tan pobre, es perdia. Sobre les façanes, algunes de les quals estaven arrebossades de blanc, s’hi veien grans portalades que havien de permetre el pas del carro i el cavall. L’empedrat del carrer s’acabava a unes trenta passes després del cafè, ja de baixada; si es girava a la dreta, s’arribava de seguida al

cementiri nou; si es continuava de front, s'agafava el camí dels cirerers, el que havia de dur els dos vailets a casa seva.

Des de la plaça també hi començava un altre carrer enllosat, de pujada a la torrassa; i un altre, més curt, en direcció al carrer de la Creu; el que, passant per darrere del Casino, on hi havia la pista de ball a l'aire lliure, també portava a la plaça de la Germandat.

Però, a la plaça, les altres tardes, no hi havia mai ningú.

Quan els vailets hi van arribar, aquella tarda de juliol, les campanes tocaven embogides i se sentien crits que sortien de l'església. Davant les escales, un cotxe negre amb unes grans inicials de la FAI, mal pintades, tenia les portes obertes de bat a bat. La canalla més gran, enfilada a les baranes de pedra, celebrava l'espectacle. Algun pagès feia safareig. La farmàcia era tancada. I, a través del vidres del cafè, els més vells, que no havien sortit, no es podien creure el que veien.

—Enric, vés cap a casa! —va cridar un home que li deien l'Estevet, germà de sa mare, des del mig de la bullícia.

En aquell moment, uns milicians exaltats van sortir de l'església amb una gran imatge: Sant Martí sobre el cavall, tallant la seva túnica per a un pobre; la de l'altar major. Sense més, la van fer boleiar amb força sobre l'escalinata. El cap de Sant Martí rodolà fins a ser parat pel cotxe negre; el pobre, el pedestal i les cames del cavall s'esmicolaren en mil trossos; i el cos de Sant Martí, enganxat al cavall, no passà del primer replà.

—Mort als capellans! Visca l'anarquisme! —entonava el més actiu mostrant una escopeta de cacera.

—Mort als insurrectes! Visca la República! —cridava l'altre.

En Silvi no entenia bé el significat d'aquelles paraules. A casa seva no es respirava aquell radicalisme. Els sentiments nacionalistes i apolítics de la seva família estaven prou satisfets amb la República i el govern d'en Companys.

Els dos nens, esporuguits, agafaren el camí de cada dia. No sabien si córrer de pressa cap a casa o si anar a reprendre la batalla de lledons que el dia abans havien deixat inacabada amb els de can Roure.

—Has vist les escopetes? —digué l'Enric només deixar la plaça.

—Sí. N'hi havia un que portava una pistola a la cintura. Els has conegut?

—No, em sembla que són de fora.

Es va fer una pausa, fins que, després d'unes passes, en Silvi cridà:

—A veure qui arriba primer al lledoner!

Tot d'una, les dues criatures es van posar a córrer per aquell camí de pols.

El cel era blau amb alguna glopada blanca de núvols. Al cim dels cirerers, d'un verd intens, encara hi quedava alguna cirera espicossada pels ocells. I ells, sabedors de la seva impotència per arribar al seu abast, ja feia dies que havien deixat de interessar-s'hi.

—Primer! —va cridar en Silvi en arribar a la corba del camí on hi havia l'arbre que assenyalava el final de la cursa.

Sense dir res més i bufant de cansament, es van ajaure al marge, al mateix costat del lledoner, on arrencava el camí

que portava al mas de can Roure. En Silvi va treure el trabuc de la cartera: una tros de canya per on s'impulsaven el lledons de dintre de la boca. Temps enllà l'havia pres d'una cortina de cals seus avis que va quedar esguerrada amb el beneplàcit de l'àvia. Es mirà el trabuc tot recordant la cortina, el porxo, la parra plena de raïms que es veia des del porxo i l'àvia que guaitava, benèvola, la malifeta del marrec.

—Avui no jugarem a guerra! —va dir.

Va tirar la canya per terra i, sense remordiment, la va esclafar amb el peu.

CAPÍTOL 6

CACERA

Pocs dies després, cap al tard, a l'era del Puigventós, la canalla jugava a *vèlit*: un tronc d'un pam de llarg, més gruixut que el dit gros, acabat amb punta a cada extrem, fet a tall de ganiveta. Cada jugador portava el seu, i el joc consistia en fer-lo arribar el més lluny possible mitjançant dos cops de pal; un primer a la punta, per fer-lo aixecar, i un segon, ja a l'aire, per fer-lo voleiar enllà. Era un joc perillós al qual en Silvi no tenia permès jugar.

—Vèlit! —cridava cadascú, abans dels cops de pal.

Davant mateix de la gran portalada de la fusteria d'en Joan Massoni, en Silvi i l'Enric estaven asseguts sobre un desgastat gronxador de palanca que, anys enrere, el propi carreter havia construït per a la quitxalla.

El portal de la fusteria era obert de bat a bat. Anava d'un pany a l'altre de paret i era l'única obertura per on la llum i l'aire hi podien penetrar des del carrer. A dintre, taulons de totes mides s'estintolaven sobre unes parets que havien desaparegut; els encenalls cobrien completament el terra; i el polsim de les serradures es barrejava amb l'olor desagradable d'un sèu espès que s'utilitzava per untar els

eixos de les rodes. Hi havia una serradora i un torn, aleshores parats. Aquelles màquines giraven a través d'un senzill sistema de politges que arrossegaven unes corretges transmissores. El seu perill era tan manifest que la prohibició, per a la mainada, d'entrar al local es complia amb un rigor absolut. Fins i tot el gronxador, que es guardava al costat mateix de la porta, era tret al carrer, i tornat a desar, pel propi carreter.

En el cargol del banc de fuster, en Joan feia anar el ribot amb habilitat. Donava forma a l'últim raig d'una roda de carro que tenia a mig muntar. Era un home baix, grassonet, ample d'espatlles; un tap de cossi. Vivia a la casa del costat de la fusteria. Mentre treballava, vestia amb uns pantalons blaus de pitrera i tirants, plens de butxaques que amagaven camises clares de quadres petits; a l'hivern, de franel·la. I sempre, sobre l'orella, el llapis vermell de fuster, com si formés part de la seva vestimenta. Era un bon home. Un tros de pa. Tot i això, no faltava qui li recriminés les sortides a la capital en busca del sexe que la seva vida, saturada de normalitat, li negava.

Els dos vaillets es miraven el joc de lluny, amb una llesca de pa amb oli i sucre a la mà que, com cada tarda, els havia preparat la mare d'en Silvi.

Mentrestant, pel carrer, pujaven cinc homes amb escopetes de cacera penjades a l'espatlla en direcció a bosc. Dos d'ells eren ben coneguts: un, en Tonet Savalls, un home malcarat, del comitè de pagesos, que vivia al carrer del Padrò; l'altre, l'Estevet, l'oncle de l'Enric. En passar aquella comitiva, ningú no va gosar obrir boca. Era evident que

aquella imatge era l'auguri d'una tragèdia.

El joc s'havia aturat i, en un moment, tota la canallada va ser dins de les seves cases. I molt a pesar seu, en Joan hagué de guardar el cavallet i la palanca del gronxador més d'hora del que ho feia les altres tardes.

El pare d'en Silvi ja havia arribat del tros. I el vailet, sense saber ben bé la raó, en entrar a casa, es va sentir més a recer. La seva mare tenia els ulls humits.

—He vist com s'han aturat a can Bernat Roure, emperò em sembla que no li han pas trobat —comentà el seu pare.

—El senyor Sardó fa un parell de dies que té la farmàcia tancada i diuen que també ha fugit cap a muntanya. No sé on arribarem! —replicà la Rosa.

—Silvi, ves a rentar-te les mans, que soparem!

CAPÍTOL 7

LA GUERRA

Els dos anys i mig de lluita fratricida no havien passat en va pel barri del Puigventós. La majoria dels homes havien hagut de marxar cap al front a combatre els nacionals i el carrer s'havia convertit en un veïnat de dones i criatures. Des de l'inici de la guerra que les collites i l'aviram van ser requisats pel Comitè i, per a aquella pobre gent, la feina va ser seva per poder posar alguna menja profitosa a la boca dels seus infants.

En Quimet Fàbregues va ser cridat a files l'últim any del conflicte. Durant els primers anys de guerra, a l'hort, no hi va faltar mai el cultiu i, a pesar de les requises, sempre va quedar algun sobrant per a la família. Però quan ell va faltar, les coses van canviar i, a pesar dels esforços de la seva dona, l'escassetat va aflorar encara més.

En Pep Pujades, força més jove que ell, va ser dels primers en sortir cap el front; primer a Barcelona i més tard al front de l'Ebre. Amb la Remei Frigola, una noia molt arrauxada de la seva mateixa edat, havien fet Pasqua abans de Rams i es van haver de casar amb dinou anys. Un cop esposats es van anar a estar a la casa del número quinze del

Puigventós. La Remei hi va tenir l'Enric, la nit de Nadal de l'any vint-i-set, cinc mesos més tard que en Silvi sortís del ventre de la Rosa. Aquell hivern, ja havien transcorregut més de dotze anys d'aquells naixements.

Tot i l'amistat dels fills, les mares d'en Silvi i de l'Enric no van arribar mai a avenir-se. Segurament, els prejudicis de la Rosa vers una dona que va parir un fill abans dels nou mesos d'haver-se casat hi van tenir molt a veure. La guerra particular de cercar l'aliment la feren, doncs, per separat. Els plats de farro, un pa negre fet amb farina de blat de moro i alguna fruita i verdura de l'hort, s'havien convertit en el seu pobre suport alimentari. L'oli, el sucre i la llet eren escassos. L'intercanvi, l'única forma per poder sobreviure. La desnutrició, als vaillets, se'ls notava a la cara, pàl·lida i migrada com la feien.

Els primers soldats nacionals havien arribat a Sant Joan de Castelltort un diumenge a primeres hores de la tarda. Aquell mateix dia, van començar a muntar un petit campament als afores del poble, darrere l'escola. Prou endinsat per no ser vist des de la carretera. Hi van deixar un destacament de soldats per poder controlar tota la vall. A aquells homes, se'ls percebia la ufanor que dóna la victòria. I, sobretot, la que dóna una bona nutrició.

Aquell hivern fou un dels més crus que es conegueren. A Castelltort es vivia la pitjor època d'ençà de l'inici del conflicte: la vergonya reprimida de la desfeta militar; la marxa a l'exili de familiars i amics; el temor de ser delatat per qualsevol brètol o per qualsevol fotesa; els combatents republicans en retirada cap als camps de concentració

francesos; i, sobretot, la gana. Una gana que ni l'acabament de la guerra va poder apaivagar.

A tothora els soldats rondaven el poble. Al consistori municipal hi havien hagut els canvis imposats pels últims esdeveniments. L'últim alcalde republicà, en Nito Preses, havia marxat a l'exili i el senyor Ruscallera —el mestre de l'escola—, que no tenia cap connotació política, s'havia fet càrrec provisionalment de l'Ajuntament. En presentar-se als vencedors, el van fer pres sense justificació possible. El nom oficial de la població —que, durant el conflicte, va ser Castelltort, a seques— va tornar a afegir el Sant. Un gran senyal amb el jou i les fletxes va presidir l'entrada.

Al Puigventós, la claror d'aquella tarda s'esmoreïa lentament. En el taller de les andròmines de ca l'Enric, els dos amics, d'amagat, modelaven una tros d'escorça de pi sota la miserable llum d'una bombeta despullada que queia del sostre. De tant en tant pampalluguejava. Construïen una barqueta capaç de surar per sobre de l'aigua d'algun safareig. O sobre el rabeig del Tinard. Mentrestant, una suau xerrameca riallera que procedia del pati els destorbà de la seva feina. Entre l'escaleta de la porta mig oberta, van observar, sense gosar badar boca, com la mare de l'Enric, agafada de la mà d'un d'aquells soldats que rondaven pel barri, l'estirava fins a portar-lo a l'entrada d'un cobert. Era un tancat que havia servit de pallissa; paret per paret d'on, aquell capvespre fred, tots dos nens construïen una barqueta que pogués flotar sobre l'aigua tèrbola dels safareigs del Puigventós. Era un soldat pigallat, de cabells rogencs; jovenàs. Feia poc, els havia regalat una bona presa de xocolata mentre jugaven pel carrer.

La parella va entrar al cobert sense fer fressa. Entretant, els dos menuts continuaven sense dir res. Expectants. Tots dos sabien que allò que veien no era bo. Que la mare de l'Enric els traïa. Que el seu pare encara devia estar lluitant per les muntanyes, passant penúries, i ella no podia fer-li allò. La porta de la pallissa es tancà. Al cap de poca estona van sentir uns sospirs profunds, llargs, compassats, de complaença de la dona que se sentia posseïda. Cada vegada es feren més intensos. Més curts. Més esgarrifosos. Els nens continuaven callats. La paret del costat de la pallissa fimbava al mateix ritme dels crits d'aquella dona que, delirant del gust que feia anys no havia sentit, esclatà, finalment, en un panteix de satisfacció plena. Poc a poc en Silvi s'havia anat sentint dins d'uns pantalons que cada vegada li venien més estrets; l'Enric plorava amargament.

Els havien explicat que quan un home i una dona actuaven d'aquella forma era per engendrar un fill. De la mateixa manera de com ho havien vist i sentit, tantes vegades, als gats i gates del carrer, amb aquells crits esgarrifosos de les pobres mixes en zel i les llargues corredisses dels mascles per sobre els paredons. Així que, en pura lògica, des d'aquell dia en nou mesos, l'Enric hauria de tenir un altre germanet.

Sense dir-s'ho, un pacte de silenci s'inicià entre tots dos a partir d'aquell instant.

Abans que els descobrissin, d'una correguda cadenciosa i lleugera, ràpidament, van ser altre cop a can Silvi, on havien deixat la germaneta de l'Enric amb altres nenes més grans, que jugaven a fireta.

Més cap el tard, la Remei passà per can Fàbregues a

recollir els seus dos fills. Els trobà a la vora del foc de la llar, escoltant les endevinalles que la Rosa els llegia del revers dels fulls que, dia rere dia, anava arrencant al calendari de paret que penjava de la porta de la cuina.

El sol ja s'havia post i la tornada cap a casa la feren sota l'incipient fosca d'una nit de lluna nova. Inesperadament, aquell dia, el sopar de l'Enric i la seva germana fou més abundant i apetitós. De forma que, havent sopat, agafaren el son plàcidament; com nits passades no aconseguien.

L'endemà, els dos amics es van prometre silenci amb un pacte de sang. Cadascú es va punxar el dit del cor de la mà dreta amb una agulla de cap, fent-hi brollar una gota de sang. Es van ajuntar els dits perquè els líquids es barreassin. I van pronunciar paraules de compromís. De per vida.

Durant una curta temporada, la fam, a ca la família Pujades, minvà. Tot just el temps que aquell soldadet burgalès, pèl-roig, rondà pel Sant Joan.

Quan la guerra va haver acabat del tot, tant el pare d'en Silvi com el de l'Enric van tornar a casa. En Quimet, durant la mateixa retirada de l'exècit vençut. I en Pep Pujades, després de vagar alguns mesos pels Pirineus. Era cunyat de l'Esteve Frigola, un dels responsables de les morts que hi van haver al poble els primers dies d'alçament militar, i per aquests motius hagué de passar una bona temporada a la presó, després d'una farsa de judici, sumaríssim. Fou a causa de l'amistat, que de molt abans de la guerra havia tingut amb el primer alcalde que els vencedors havien triat que no va poder ser lliure; però no sense llargues i costoses diligències per part de la seva dona que mai no l'havia deixat d'estimar. Fins i tot

es feia córrer pel poble que, la llibertat del seu home, el batlle l'havia cobrada amb espècies.

I l'Enric, sense que de moment ho pogués comprendre, no va tenir mai cap altre germanet. Emperò, la semblança d'aquell soldat de l'exèrcit nacional, que una tarda freda d'hivern va sentir com posseïa la seva mare, no se la pogué treure mai més del cap.

CAPÍTOL 8

LA NOVA ESCOLA

La poca calor que desprenia l'estufa de llenya que era a la vora de la taula del mestre a penes arribava al final de la classe on estava assegut en Silvi. Sobre la pissarra, dins un marc recent, el cabdill victoriós vigilava la canalla amb mirada jovial, mentre un home d'edat avançada recitava en llengua castellana un poema d'en Rubén Darío: *"Ya viene el cortejo! Ya viene el cortejo! Ya se oyen los claros clarines..."*

L'escola era un edifici senzill d'una sola planta, amb teulada a dues aigües acabada amb una bona barbacana i tres finestres per flanc. Es trobava situada a la part baixa del poble, al costat oposat del Puigventós i no massa enfora de la carretera de Sant Pere, fent de frontera entre les últimes edificacions i els primers camps conreats, on s'estenien fileres espaiades d'arbres fruiters. Tota la canallada del poble s'aplegava en una sola aula sota el magisteri d'un professor. Els menuts ocupaven la part davantera de la sala, asseguts al voltant de grans taules rodones. Els més grans, darrera, s'asseien en vells i ennegrits pupitres individuals: uns grans calaixos de pi de melis amb tapa inclinada, i un tinter blanc de

porcellana, encastat dins d'un forat fet a la part plana de la mateixa fusta. En el seu interior, les mosques, capturades al vol per la quitxalla, hi trobaven l'ofec letal.

Tornava a haver-hi classe d'ençà d'aquell dilluns en què el senyor Ruscalleda, acabada la classe del matí i després donar-se a conèixer a les noves autoritats, va ser fet pres per iniciar una amarga marxa que l'hauria de portar a qualsevol presidi dels vencedors d'aquella injusta lluita. Fou un dia fosc, emboirat, amb el terra moll com si hagués plogut.

A parer del nou mestre, aquella poesia, anomenada "*Marcha triunfal*", amb aquell colorit i musicalitat, havia de provocar cert entusiasme als seus alumnes. A la classe, però, ningú no va donar mostres d'emoció. Aquell fet va sorprendre de tal manera al nou mestre que els més grans la van haver de copiar, tota sencera, per aprendre-la de memòria per a l'endemà. El professor era un home rodanxó, camacurt, amb pinta d'efeminat —cosa, però, que mai ningú no va poder evidenciar—, amb una veu feble i cantarina. Portava unes ulleres rodones amb vidres com culs d'ampolla. Quan es posava neguitós, mentre feia qualsevol explicació, movia els llavis cap endavant a causa d'un tic nerviós irreprimitible. Això li va suposar, d'immediat, el sobrenom de "*Morritos*".

Aquella, era una tarda claríssima. Els peus d'en Silvi eren un glaç. Les paraules compassades del mestre oscil·laven dintre del seu cap mentre s'esforçava a mantenir-se atent per poder copiar aquell estrany dictat. L'horitzó havia començat a enrogir. A través dels vidres de la seva finestra, va veure com una mallerenga es posava sobre la part més alta del primer ametller. Com, a través dels branquillons despullats, la seva

silueta inconfusible es retallava, inquieta, sobre la vermellor del cel.

—*Fábregas!* —cridà don Pascual, que era així com es feia dir el mestre—. *Repita el último verso.*

Mentre li agafava el mateix color de la posta que acabava de contemplar, la cara d'en Silvi es girà per enfrontar-se amb la mirada d'aquell home. Va quedar mut.

—*La copiará veinte veces para mañana!* —digué Morritos, sense descuidar de fer el tic de rigor en ocasions com aquella.

La feina que li venia a sobre no el va preocupar tant com la mala impressió que d'ell s'emportaria el professor en el primer dia de classe. Però, tanmateix, no li van fer falta gaire dies per fer canviar l'opinió del professor respecte la seva actitud a classe i demostrar-li la seva capacitat per als estudis. Contràriament, l'Enric, tot i els esforços per assemblejar-se el més possible al seu millor amic, no tenia gens de disposició escolar i sempre anava a remolc de les iniciatives d'en Silvi. Les classes no l'interessaven en absolut.

Per aquells nens de poble, l'escola havia donat un tomb molt difícil de digerir. El senyor Rusalleda havia estat un home apassionat, escarrassat a inculcar-los idees de connivència, de responsabilitat, de respecte mutu en la llibertat; Don Pascual, fou un home rigorós que els educava en la disciplina, l'obediència, el més estricte sentiment religiós, *el espíritu nacional*. En un idioma ortogràficament desconegut. En el menyspreu pels perdedors: ells mateixos; els seus propis pares, morts al front, o arribats d'una guerra perduda; o el seu antic mestre a qui tots adoraven; o tants

d'altres a qui mai més podrien tornar a veure.

Cada matí formaven mirant la porta de l'escola, en estricta ordre d'alçada. Cada dia al mateix lloc. En vàries files. Després, enlairaven una bandera que rebutjaven. Entraven en ordre dins la seva aula. Es quedaven drets davant del pupitre. Resaven. Cantaven un himne militar, llarguíssim. I, a indicació de Don Pascual, s'asseien. Sempre la mateixa rutina.

L'únic profit que pogueren treure de tot aquell nou sistema d'educació antinatura fou que Morritos, quan a coneixements, els tenia tots. Per a en Silvi, es convertí en un gran mestre.

CAPÍTOL 9

EL DIA MÉS FELIÇ

Quan don Pascual els va demanar de fer la redacció “*El dia más feliz de mi vida*” era l’endemà mateix del dia en què, en haver acabat la guerra, més de la meitat de la classe prengué la comunió per primera vegada. Era obvi que, per en Silvi, el dia anterior no havia estat el dia més feliç de la seva vida; en conseqüència, no va saber relacionar-lo amb el títol de la redacció. La seva es va referir a l’arribada a casa del seu pare en acabar la guerra. No podia ser d’altra manera.

El sentit religiós d’en Silvi era inexistent. Els seus pares eren dels que no anaven a missa i, a ell, no li havien inculcat sentiments religiosos. Tot al contrari, en Quimet no tenia cap estima ni pels capellans, ni per l’església. Déu, devia existir, però no valia la pena aprofundir per conèixer allò que així s’anomena. El tràngol de la primera comunió, per a aquell xicot de dotze anys, sols fou un tràmit que s’havia de complir.

Aquell diumenge de maig, un vent fredós i matiner bufava amb intensitat i la caminada, del Puigventós fins a Vila, va ser feixuga. Les pedretes s’aixecaven de terra i picaven amb força sobre la cara de cadascun dels components d’aquella petita comitiva que es dirigia a l’església. En Silvi

portava un vestit confeccionat per una veïna que cosia a casa d'una modista; camisa blanca; una corbata que es posava i es treia per sobre del cap, lligada amb una cinta elàstica; guants blancs; un llibre a les mans; i una barreja de laca i brillantina per a un pentinat que havia de durar tot el dia i que el maleït vent, ben aviat, va malmetre. Pel que fa a l'Enric, durant tot aquell dia, va ser un impecable marineret.

A dintre de l'església, situats a les files de davant, en rigorós ordre de coneixements del Catecisme, els nens a un costat i les nenes a l'altre, esperaven el moment de rebre la comunió. No havien menjat res en tot el matí, per imperatiu sacramental. En Silvi era el segon de la fila; el fill d'una dona molt amiga del capellà, el primer.

L'església tenia una gran nau central, altíssima; i dues de laterals, més baixes. Els separaven unes columnes quadrades immenses sobre les quals s'hi havien penjat uns petits retaules de fusta policromada: els catorze passos del viacrucis. Damunt mateix de la doble porta d'entrada, sobre el vestíbul, hi havia l'altell del cor, un espai inutilitzat a causa del risc d'esfondrament que la seva ocupació suposava. A banda i banda de l'entrada, les piques d'aigua beneïta; i a la primera cel·la de la nau de la dreta, la pila baptismal. Tot el terra estava format per unes grans lloses de pedra, en algunes de les quals s'hi podien veure inscripcions que, de tan desgastades, es feien il·legibles.

El besllum, que deixaven passar les petites lluernes, queia de través sobre les mantellines de randa de les dones, situades a les fileres dels bancs de la dreta. Les parets i el sostre estaven enguixats de blanc, amb senzilles sanefes de

color blau. En alguns llocs es podien veure escltexes que donaven pas a regalims rogencs. Entre columnes, les naus laterals formaven petites capelles, amb altars minúsculs, presidits per estàtues vestides amb robes de colors: Santa Llúcia, la patrona de les modistes, amb una palma a la mà i, a l'altre, un plat amb els ulls dins; Sant Josep, amb una vara, al capdamunt de la qual, hi floria un lliri blanc; Sant Cristòfol, amb una calba exagerada; Sant Joan, *el Baptista*, amb una conxa a la mà; la verge de Fàtima...

A la nau central, dins el púlpit, el capellà sermonejava cridant: de la puresa de l'ànima, dels pobres d'esperit, de la resurrecció de la carn. Aquelles pobres criatures, que de bon principi se l'havien escoltat amb atenció, no l'entenien de ben res. Aquell dia no els explicava les boniques històries dels pescadors de Cafarnaum; de David i la seva fona —a qui molts havien imitat—; o dels raïms gegants de la terra promesa que, de tan pesats, s'havien de transportar entre dues persones. El sermó es va fer llarguíssim. De tal forma que la majoria d'ells, desficiats, començaven a bogejar. I, per això, ben poc es va fer esperar una raonada reprimenda del mossèn des del púlpit mateix.

En Silvi, mentre se l'escoltava —ja sense sentir-lo—, va començar a enviar la mirada cap a la composició de l'altar major. A través de l'espurneig de les volves de pols, contemplava la nova estàtua de Sant Martí. Al repeu, en una placa daurada, hi havien escrites aquestes paraules: “*El Movimiento Nacional al pueblo de San Juan de Castellort*”. A ambdós costats, sobre la paret blanca, unes motlures de guix emmarcaven sentències en llatí escrites en grans lletres

majúscules pintades de negre. Uns quants ciris de totes les alçades cremaven a costat i costat de l'altar; un de més alt i gros el presidia.

Encara li rebotaven pel cap aquelles frases apreses de memòria aquells dies passats.

“—¿Eres cristiano? —Sí, soy cristiano por la gracia de Dios.

“—¿Qué es ser cristiano? —Ser cristiano es ser discípulo de Cristo.

“—¿Cómo nos hacemos cristianos?... “

Després de la missa, hi va haver el repartiment d'estampes i les fotografies. I més tard, el dinar de família, amb el avis i tot.

Per a en Silvi, havia quedat enrere el malson de la catequesis. Tots els pecats acumulats al llarg de tota la seva existència se li havien absolt amb un parenostre i deu avemaries. El més difícil venia d'ara en endavant: confessió, missa i comunió setmanal. Cada divendres hauria d'anar a explicar a aquell mossèn amb cara de gos els seus pecats; de moment, venials. Tanmateix era conscient que, ben aviat, les seves accions contra del sisè manament esdevindrien mortals. Sense remei.

Però, el text de la quartilla que en Silvi havia emplenat es referia a l'arribada a casa d'un pare abatut, que tornava del front.

En corregir la redacció, tot sorprès, Don Pascual no es podia creure el que llegia. Tanmateix, en haver-hi reflexionat una bona estona i, en apreciar un nivell de redacció molt alt per a l'edat del seu alumne, va decidir no donar-hi més

importància de la que tenia. De manera que, en lliurar les redaccions corregides i amb un gest de satisfacció a la cara, es va limitar a dir:

—*Fábregas; ocho. Y vigile los catalanismos.*

CAPÍTOL 10

GUERRA DE TERROSSOS

La guerra de terrossos ja havia començat. La mainada més gran del Puigventós combatia contra els de Vila sobre els camps llaurats de la partida de Can Roure. Els rostolls que encara quedaven sota l'olivera on s'havien refugiat mossegaven les cames descobertes d'en Silvi i de l'Enric, tots dos enganxats a terra veient passar els projectils que llançaven els adversaris. A la soca de l'arbre, una corredissa de rebaixins anava i venia del formiguer. La mirada d'en Silvi seguia un d'aquells petits insectes mentre transportava una fulla seca d'olivera fins al cim del volcà on es trobava l'entrada del seu cau. Inesperadament, un terrós compacte d'aquella terra ocrosa esclatà sobre el seu front.

—L'enemic s'acosta! —cridà, esverat, l'Enric.

—Anem! Anem! —replicà, en Silvi.

Les cames els tocaven el cul mentre emprenien la retirada sota el bombardeig hostil, refugiant-se, a tall de trinxera, sobre el marge del camp on era el gros del seu exèrcit.

—Pareu la guerra! Pareu la guerra!

La veu era d'un xicot esbalaït del bàndol contrari.

Esparverat, s'acostava corrents cap als seus companys de joc, encara amb terrossos a la mà, per explicar-los alguna cosa transcendent.

Al cap de poca estona, tothom qui va voler —en Silvi, el primer— veié, sota la tela metàl·lica d'un somier vell, com si s'hagués volgut amagar, el cos sense vida d'una nena. Els ulls oberts mirant el cel; sobre la panxa, las mans lligades per una corda amb un nus de mariner; a la boca, un grapat de palla; un vestidet de quadres d'anar a estudi; sabates de xarol. La germana petita de l'Enric era allà, quieta, immòbil, davant els ulls de basarda d'uns infants que a penes començaven a enfilars el difícil sender de la vida.

El germà veié la germana. La mort als ulls. Quedà trasbalsat, parat, petrificat. Com una estàtua de marbre blanc. Ni un plor. Ni una llàgrima. Ni una sanglotada. El seu cervell no era capaç de processar la magnitud de la tragèdia. De fet, no ho fou durant la resta de la seva vida. Per un instant llarg, els múscles, els ossos, les articulacions no li rebien cap mena de senyal. La terra s'oblidà de girar. El sol es fongué. Li desaparegué l'univers.

Els ulls d'en Silvi eren un bany de llàgrimes; preses al cor, les de l'Enric. No hi hagué cap paraula. Cap lament. El silenci. Un noi sortí a tot córrer a la recerca dels més grans. En Silvi agafà l'Enric. S'abraçaren. L'Enric s'adonà d'on eren.

Estimava la seva germana amb bogeria. A casa seva, ella era el seu únic refugi. I ell, el d'ella. L'estimava. La petonejava sovint. La mimava. Dormien a la mateixa cambra. De vegades, dins el llit de l'un o de l'altre jugaven a

perseguir-se dins els llençols; a fer-se pessigolles. Li explicava contes inventats. Llarguíssims. Contes que no s'acabaven mai. Que continuaven d'un dia per l'altre. D'en Robapinyes, de l'àvia Quica, del Mico Pelut..., personatges que ell mateix introduïa a la ment de la Carme. Allò que havia après del seu amic Silvi.

En recuperar el senderi, li aparegué la ràbia. Li sortí per la gola, com un garrí a la matança. Renecs, crits, xiscles, terrossades al cel. A la poca estona hi acudí la gent del veïnat. De pressa, van enviar la mainada cap a casa. La Rosa s'endugué, desfets, els dos amics.

*****

L'enterrament no fou fins al cap de dos dies. Després de l'autòpsia.

Una gropada negra enfosquia la tarda. El cotxe dels morts s'emportà les despulles de la Carme Pujades, del Puigventós fins a l'església. Rere el cotxe, a peu, veïns i familiars l'acompanyaren en el més absolut silenci, en el seva última anada a Vila. Durant els funerals, l'església es féu petita. En acabar la cerimònia, després que mig poble hagués donat el condol als pares de la nena, els més pròxims reprengueren el viatge fins al cementiri. Al cap del dol, un escolar menut, tot caminant, alçava una petita creu sobre una llarga vara platejada. Just darrere seu, el capellà, i dos escolanets més, iniciaven el seguici. A continuació, l'Enric i el seu pare; desencanaixats. Anaven davant d'una vintena d'homes entre els quals hi havia en Silvi, agafat a la mà d'en

Quimet. Les dones anaven al final; a grapats. La mare de l'Enric, desvalguda, féu tota la caminada sostinguda per altres dones.

Dins del cementiri, el cos d'aquella nineta de cabells negres descansava dins d'un petit i ridícul taüt col·locat sobre una plataforma amb rodes. Davant la boca immensa d'aquell forat, buit i afamat. En Silvi, els ulls fixats sobre les lletres d'or de la caixa, acabava de descobrir, tot just en el seu primer enterrament, l'existència de fèretres de diferents mides. Un esquitx d'aigua beneita sobre el front, encara magolat per la terrossada del dia abans, el tornà a la realitat del capellà que, com lladrucs, recitava frases en llatí; que, a ben segur, ni ell mateix les devia entendre.

Mentre un empleat municipal posava els últims maons que tapaven el nínxol, la tarda es tancà del tot, i començà a caure un intens aiguat. La majoria dels acompanyants —el mossèn inclòs—, desafiant el xàfec, van restar immòbils al costat de la família; altres buscaren l'aixopluc que aquell indret no els podia donar.

Quan el dol es desféu del tot, i la gent, tota xopa, tornava a casa en petites comitives, la pluja començà a minvar. Sobre el cel, es començaren a obrir les primeres clarianes. I, llavors, l'arc de Sant Martí va voler afegir-se al comiat, dibuixant els seus colors vius sobre una boira flonja que fumejava per tots els camps de la vall.

*****

Sense saber ben bé per què, en Silvi associava

“Guàrdia Civil” amb “Guerra Civil”. Probablement, era per aquella raó que sentia un enorme abisme entre ell i aquella gent, sempre amb armes a sobre, a qui mai no s'havia ni d'acostar. Aquell dia, però, amb el seu pare al costat, era assegut davant per davant d'un d'aquells homes vestits de verd i barret estrany. Li començà a fer preguntes amigablement, sota el repic emprenyador d'una màquina d'escriure. La conversa fou distesa; pel caporal, les conclusions, fàcils.

Els dos amics de seguida havien sospitat d'un vell que li deien Tomàs, *el des Bou*. Aquell vell de la boina, renegaire i pudós que, fins feia res, engegava les ovelles de can Roure, a la vora del Tinard. Que, de jove, havia fet de pescador en algun poble de la costa; que d'això li venia el renom. Que vivia a prop d'on comença el camí dels cirerers, a la sortida de Vila amb la família d'una seva filla. Aquell avi xaruc que molts dies els corria al darrere a la sortida de l'escola per donar-los cops de bastó en resposta a les seves riotes; com si es tractés d'un Quixot contra petits molins de vent. Aquell, a qui havien sentit dir, vegades i vegades, que els mataria, i no n'havien fet cas. A qui, amb les manilles posades, els dos amics van veure com s'emportaren de Castelltort dins d'un cotxe verd guàrdia civil.

El pare de l'Enric no es va refer mai més de la sotragada que li va representar la pèrdua de la filla dels seus ulls. Va perdre l'ànim per treballar i començà a trobar-hi remei amb la beguda. La seva mare, més forta, s'hagué de posar a fer feines a les cases de les famílies més acomodades. Gràcies a ella, la família va poder seguir endavant. A batzegades. Enmig d'aquell ambient familiar, l'Enric, cada

dia que passava, va trobar més empara en l'amistat d'en Silvi i de la seva família. En Quimet i la Rosa li arribaren a tenir la consideració d'un fill, de tal forma que l'adolescència dels dos amics va ser com la de dos germans de sang.

CAPÍTOL 11

CARONA DE NINA

L'assassinat de la Carne va trasbalsar tot el poble i les especulacions sobre aquell desagradable afer eren en boca de tothom. Tornaven a aflorar velles històries sobre en Tomàs des Bou.

En Tomàs havia arribat amb trenta anys a Sant Joan per treballar de mosso al mas Roure. Era un jovenàs ben plantat, bronzejat pel sol de marina i amb força èxit amb les joves castellenças. S'havia dit que tingué un embolic amb la mestressa de la casa on servia, de tal manera que el segon descendent de la casa, en Bernat Roure, era fill seu: ningú no ho podia afirmar, però la seva fesomia tirava més cap a mar que cap a muntanya. Hi havia qui afirmava que l'assassinat d'en Bernat a mans de l'escamot roig l'havia afectat notablement. S'havia casat amb una noia que era una bleada assolellada de qui va tenir la filla amb qui compartia sostre. D'un temps cap aquí, vivia en una situació de desconcert creixent a causa de la seva vellesa. Ningú no sabrà mai la veritable causa que el portà a matar la Carne: si únicament fou per alienació mental o si s'hi va barrejar el sentiment de revenja per la mort del seu fill bastard, feta realitat amb

l'assassinat d'aquella noieta que portava sang d'un dels seus botxins.

Els dos amics van quedar molt afectats pels fets que acabaven de viure. Tanmateix, per a ells, que tenien tota una existència per endavant, la vida havia de continuar.

En Silvi fou un noi somniador i reflexiu. La bondat li vessava per arreu. Raonava tot el que feia i actuava tocant de peus a terra. Segur d'ell mateix. Comunicatiu. De vegades, explicava a l'Enric les històries d'algun llibre que havia llegit, o algun acudit. O li donava consells de com comportar-se amb les noiets. Ell se'n reia, o no l'escoltava.

L'Enric, en canvi, era més brusc. Més reservat. Trobava en el seu company la complicitat d'un confident i el seny d'un germà gran. Era un noi escanyolit, amb els cabells llargs, negres. Despentinat. Mal forjat. L'esguard profund d'uns ulls petits. Quan s'enfurismava, la lluentor li sortia de les ninetes; la mala llet, per la boca. D'ençà de la mort de la Carme que no es pogué treure la tristor de la cara.

Mai no hi hagueren secrets entre ells. La seva amistat fou de les sinceres. De les que no es trenquen per poca cosa. Pertot se'ls veia junts: a l'escola; sobre els camps, jugant a les guerres més ferotges; a les raconades dels rierals, construint casots entre canyars; als margenals, recollint lletsons pels conills de la Rosa; o ajudant a en Quimet, en les feines d'hortolà. Vivien l'un per l'altre. En aquells anys de menudesa, poc es podien imaginar la llarga separació que el destí els tenia preparada.

Quan s'acabà l'escola, per a en Silveri començà la feina de pagès, al costat del pare, una ocupació que no el

captivava excessivament. Per a l'Enric, la contínua per la pervivència: ara, una feineta; demà, una altra.

Deixades enrere les entremaliadures d'infantesa, van començar els primers acostaments a les femelles, les ballarugues de les nits estivals dels dissabtes al Casino, les pujades d'en Silveri a la torrassa per contemplar els estels. Els primers encisos. Quan la nimfa de qui s'havia enamorat una nit sideral el deixà per un noi més gran, en Silveri va quedar decebut, desfet. Tots els somnis ofegats. Li semblava que el món li havia de caure a sobre. Aquesta volta, fou l'Enric qui l'hagué de treure a ell, tan segur de sí mateix, del fondal del pou. I fou així com començaren les sortides de gresca cap als pobles veïns. Els dos amics continuaven sent inseparables. Feien les xicotes de dues en dues: la més espavilada, en Silveri; la més bufona, l'Enric. I entre festeig i festeig, va arribar el dia d'anar a servir la pàtria.

Els van quintar el mateix any. Únicament aquell servei militar els aconseguí separar per primera vegada. Un servei de tres anys. Sense permisos. L'Enric, a Ceuta; en Silveri, a València. L'Enric va tornar d'Àfrica amb unes purgacions com una catedral.

I fou passat el servei quan, una nit d'un dissabte d'estiu, en Silveri descobrí l'encant d'aquella joveneta amb la carona rosa i fina d'una nina: la Mercè. Mai, abans, no s'havia fixat en ella. De fet, sempre l'havia considerada una nena petita. Una nena, però, a qui tot just portava quatre primaveres. Asseguda, riallera, entre les seves amigues en una cadireta de la pista de ball del Casino, anava vestida del color del blau del cel d'un dia clar, com els seus ulls: el vestit

prisa; un llaç recollint una cabellera de color de coure, revoltosa, ampla, que li queia per sobre la pal·lidesa d'una espatlla primerenca; l'escot rodó, amb una collaret de boles blaves, com les arracades; sabates de taló; els braços despullats. Una carona de nina amb un serrell retallat sobre el front; ulls grossos; les pestanyes llargues, aixecades; els llavis, els pètals d'una rosa; la joia a la cara.

Sobre l'entarrimat d'una glorieta, darrere d'uns faristols amb lletres platejades, els músics tocaven "*Ojos Negros*". Les bombetes de colors penjaven de les vores del teuladet i de les branques de les moreres del pati que envoltava la zona de ball. La seva claror dispersa impedia veure el cel d'aquella nit sense estrelles. La pista era plena de balladors. Unes tanques baixes de fusta, verdes i blanques, la separaven del pati. Darrere, les mares vigilaven a cua d'ull les seves nenes, algunes de les quals encara romanien assegudes..

—Vols ballar? —s'hi acostà en Silveri.

La Mercè s'havia fixat en ell des que era una nena. Quan va dir "*bueno*", tota la sang li havia pujat a les galtes. I uns ulls de pànic i goig, se li van obrir per tota la nit. Aquella nit va ballar més amb en Silveri del que mai ho havia fet amb cap altre noi. La cosa que, fins a aquell moment, li hagués agradat més a la vida.

En aquell primer ball van parlar poc. Aquell delicat contacte del cossos era assaborit per tots dos amb intensitat màxima. La mà esquerra d'ell agafant els ditets de porcellana de la mà dreta d'ella; la dreta, sobre la línia fonda d'una esquena tendra coberta per la flonjor de la gasa de la roba. La mà esquerra d'ella, caiguda sobre el braç d'ell. Els cossos

tàctils: les puntes dels pitets en flor fregaven lleugerament la pitrera d'ell; el membre erecte pessigollejava la panxolina d'ella. Les galtes de tots dos, juntes; la d'ell sobre la d'ella.

Les ballades dels dissabtes entre tots dos es feren llargues. I començaren les giragonses nocturnes de tornar a casa, que mai no passaven prop de la torrassa. La Mercè ballava com els àngels; ell, com les oques. Només se'n sortia prou dignament amb els valsos i els pasdobles. Amb els pas del temps, no tingué més remei que anar-ne aprenent. Al final d'aquell estiu el festeig era evident. Els pares no s'hi oposaren.

La Mercè Mont era la filla gran del forner del carrer Major. Despatxava a la fleca des de ben petita. Amb un aire jovial i despreocupat, replè de simpatia.

El prometatge durà dos anys. Durant els últims sis mesos es van esmerçar a endreçar el pis on havien d'anar a viure, sobre la fleca, també propietat dels pares de la Mercè. I allí, entre fregadissa i emblanquinada, van iniciar el festeig dels cossos, el que el ball o les passejades nocturnes no els havien permès.

Es casaren enamorats, il·lusionats, un dissabte de bon matí, sota la mirada petulant del corser de guix de Sant Martí. Als bancs de les primeres files s'asseien els pares de tots dos. En Quimet no podia amagar el neguit que li produïa aquella punta de joia; se'l veia un home feliç. La Rosa, ingràvida, sols pensava en el furt que aquella noieta li feia del fill. El seu estimat i únic fill. A l'altra bancalada, els pares de la Mercè es mostraven ufanosos. Mentrestant, a l'altar, el capellà amb cara de gos llatinejava. I, als últims bancs, un vell que duia unes

ulleres amb vidres com culs d'ampolla no parava de moure els llavis. Per un moment, una fitada profunda, intensa, carregada d'orgull es va dirigir des dels ulls d'en Silveri cap als de la seva mare. Era una mirada de les que parlen. Tots aquells anys d'obstinada indiferència, de manca de sentiments, l'havien anat allunyant del fill. Ella, poc a poc, se n'havia anat adonant. Però, era a partir d'aquell moment, inevitablement, que el perdia per sempre. Tot això era el que li deia aquell esguard que li travessava l'ànima. L'esguard del fill a qui, a pesar de tot, tant i tant estimava. De mica en mica les llàgrimes d'un plor clos li començaren a enteranyinar els ulls. Fins a negar-los.

L'àpat, senzill, el feren al Puigventós. El viatge de noces, a Barcelona. La primera nit, en una pensió de la Rambla. Es van desvirgar l'un a l'altra, amb la parsimònia que dóna la dolçor de l' enamorament. L'estada a ciutat durà una setmana. Durant el dia, la visita a la ciutat: Montjuïc, el Tibidabo, el barri gòtic...; de nit, la pensió de la Rambla. L'aprenentatge de fer l'amor es féu ràpidament. En acabar el viatge, n'eren uns experts; tots dos.

TERCERA PART

CAPÍTOL 12

VEREMA

L'últim diumenge de setembre de l'any del casament d'en Silveri i la Mercè, a Sant Joan de Castelltort, encara feia una calor insuportable. Com cada estiu, aquell dia, tota la família s'havia reunit per a la verema. El pare d'en Silveri i el seu oncle Lluís havien traginat amb el carro les semals plenes de raïm fins a l'era del Puigventós. A trenc d'alba tots els components de la família havien iniciat la collita dels raïms. Primer, a la vinya d'en Fàbregues; tot seguit, al tros de l'oncle. L'oncle Lluís, treballava en una bòbila de Vilatort però, quan no era a la fàbrica, menava tres jornals de terra, emparaulats en parcel·la: unes quantes tires de ceps entre les quals hi plantava farratge d'alfals i cols de tres anys.

Sota un sol de justícia, a l'era del Puigventós, els homes havien començat a esclafar els grans de raïm amb els peus descalços, les camises fora i els pantalons arremangats fins als genolls. Ho feien dins d'unes quantes portadores a mig emplenar. Suaven. De tant en tant, paraven un instant per assecat-se les gotes de la cara; bevien aigua fresca d'un càntir; i, amb els peus, tornaven a furguinyar dins les semals. La polpa del raïms, aviat, va començar a donar una barreja

sucosa, roja com la sang.

Mentrestant, en Quimet, dins el celler de casa seva, preparava les velles bótes de roure. Hi cremava metxes de sofre en el seu interior. Neguitós, allunyava la mainada que, de tot el barri i com cada any, havia acudit a presenciar la funció.

—Menuts..., fora de les bótes!. Que poden rebentar! — els repetia.

I els nens tornaven a l'era per encerclar els trepitjadors de raïm. A escarnir-los fent bots al seu voltant. Com simulant la follia d'un ball baconià.

Amb el primer most es va carregar a la bóta del racó: un envellit botall ovalat, de cercles rovellats, i sobre el qual, uns petits aràcnids blancs havien desplegat atapeïdes teranyines. Poc a poc, la resta de bocois, ensofrats, també van ser plens. En el seu interior, el líquid endolcit iniciava el repòs per a una fermentació pacient. La rapa i la pellofa, junt amb la resta de raïm, es carregà sobre el carro fins a la premsa de la Cooperativa. El tirava el fill d'aquella euga que tan sols el pas del temps pogué abatre: un rossí negre amb una taca blanca sobre el front, un pèl impetuós. En Silveri, manejant lleuger les regnes del cavall al costat del seu pare, començà a enfilars el carrer, en direcció a Vila.

Al passar per davant de la casa assenyalada amb el número quinze, una criatura va sortir corrent de la portalada. Sense mirar, s'endinsà al vial i s'estavellà contra els radis de la rodassa de la banda dreta del carro. Rebotada, caigué a terra. Un plor intens sortí de la seva gola mentre, amb una forta tensada de brides, en Silveri féu parar el carruatge uns

metres més avall. Va donar les corretges al seu pare i va baixar d'una revolada del cadirat. La nena tenia una bona nafra al front però sortosament, de sang, no n'hi havia rastres. En contemplar aquella noieta de cabells foscos, en Silveri recordà la Carme; aquella nena de deu anys que havia vist morta sota els ferros d'un somier, que visqué a la mateixa casa d'on havia aparegut la que tenia en braços; la germaneta del seu amic de l'ànima. Mentre els plors s'esmoreïen, la mare va sortir de la casa i agafà la seva filla que ja s'anava refent de l'ensurt.

En Silveri pujà de nou al carro, prengué les regnes de la mà del seu pare i continuà el viatge. Puigventós avall, els seus pensaments van ser pel seu amic.

A partir del dia en què a l'Enric li va mancar la germana, les coses li van anar de mal en pitjor. En acabar l'escola, es va posar a treballar de peó a la construcció; més tard, a estones, va fer de cambrer al cafè del Casino i, en tornar del servei, va marxar vers la costa. En Pep Pujades —son pare— alcohòlic, va morir jove d'una cirrosi hepàtica galopant. La seva dona, la Remei, n'havia tingut cura fins l'últim instant. Després, ella marxà de Castell per anar a servir a Barcelona. Aquella casa del Puigventós, de tants records, de tantes enyorances, de tants malsons, tornava a estar ocupada; per una família d'immigrants andalusos.

*****

Els homes de la casa ja havien tornat de la Cooperativa i, a l'hora de dinar, al número nou del

Puigventós, tota la família s'entaulà a la fresca del nesprer del pati. La Rosa havia preparat un sucós arròs a la cassola abundant en trossos de conill. Damunt la taula, una esplèndida amanida, plena de color, sobreeixia de la immensa enciamera que la contenia. Per postres, havia preparat fruits secs i raïm. Dins de dos plats fondos, hi posà —cloves incloses— les ametlles torrades que durant el matí havia anat trencant. En un altre, figues seques. El raïm, l'havia portat el seu home de la vinya dies abans de la verema. Hi va haver cafè per a tothom. De mitjó. I de licor, conyac pels homes, anís del Mono per a la Rosa —que li agradava una pèl més de l'habitual— i estomacal Bonet per a la Mercè. Un tastet. Un caliquenyo tort va fer més perllongats els conyacs d'en Quimet i de l'oncle Lluís. En Silveri no era fumador però, en dies com aquell, un parell de calades d'un celta curt dels que fumava el seu pare semblava que li eren exigides.

La sobretaula va durar fins ben entrada la tarda, quan un sol vermell crepuscular començava a eclipsar-se rere el paredó que separava el pati de l'hort.

Mentre les dones rentaven els plats, en Silveri havia tret la ràdio de sobre la lleixa de la cuina i, amb un allargador, l'havia instal·lada sobre el pedrís del porxo. Les tardes de diumenge eren tardes de futbol. La lliga havia començat feia poques setmanes i, aquell diumenge, el Barça jugava fora.

—Ramallets, Biosca, Segarra, Seguer, Vergés...
—anunciava el locutor des de l'interior de l'aparell.

—Tan bo com diuen que és en Ramallets i no he sentit dir mai que fes cap gol —digué en Quimet fent un acudit que havia escoltat no feia gaire.

En Quimet era un home curt de paraules, acostumat a feinejar sol. Gairebé mai no iniciava una conversa, però en les coses del futbol era una altra persona. No havia anat mai al camp del Barça. De fet, no havia anat mai a Barcelona. Segurament, però, hauria estat un d'aquells afeccionats que, en un partit com aquell, deixaven la veu a la graderia per tota la setmana.

Aquella jornada el Barça tenia un rival difícil. Però, *in extremis*, l'equip se'n va sortir; tot i que no hi va poder jugar Ladislao Kubala —l'ídol hongarès— a qui acabaven de pronosticar la tuberculosi.

El dia de verema havia anat bé en tots els sentits: les botes plenes, un bon dinar i, per arrodonir, el Barça, continuà líder del campionat de lliga.

CAPÍTOL 13

LA TIMBA DEL DIUMENGE

Com cada diumenge a la tarda a aquella hora, més de la meitat de les taules del cafè ja eren plenes i l'intens fum que desprenien els cigars es podia tallar amb un ganivet.

Era un local ampli, ple de columnes de fosa, fines i esveltes. Amb un conjunt d'encavallades de fusta que suportaven l'embigat d'una coberta altíssima. En un dels laterals, cinc grans miralls li donaven una sensació de més amplitud; a l'altre costat, els cartells anunciadors de les últimes orquestres que hi havien actuat. En tot l'espai central, s'hi repartien a l'atzar taules rectangulars de marbre blanc i peus de ferro colat. Al fons, una taulell alt i el bigoti d'un cambrer. Darrere, sobre la paret, ampolles de tota mena de licors anaven d'un costat a l'altre.

Repenjat a un cantó de la barra, un altre cambrer moreno, prim, alt com un Sant Pau, suava la *gota gorda*: pantaló negre, camisa blanca entreoberta, un davantal blanc cenyit a la cintura, bigoti i un pentinat com en Clark Gable. Esperava el senyal d'algun client per acostar-s'hi amb diligència. Fent volar, sobre les closques dels entaulats, la safata rodona i platejada que bracejava com ningú.

La botifarra que es jugava a la taula on s'asseia en Silveri era de les més interessants. A part dels quatre jugadors, quatre homes més, quiets com estàtues, envoltaven la taula encamellant les seves cadires: els braços, plegats sobre la part superior del respall; damunt, el cap immòbil; els ulls de complicitat, fixos sobre el vano de la baralla que els mostrava el seu jugador.

Un mutisme intrigant tenia pendants els vuit homes, com en un ritual ancestral. Només el trencaven els cops de puny de posar les cartes sobre el tapet de pelfa que cobria la taula, verd com la gespa, o algun crit intel·ligible pels profans

—Delego! —cridà en Silveri en iniciar un envit.

—Trumfos, oros! —va dir el de davant seu, després d'un curt silenci.

Darrera d'aquella llarga mudesa, rompuda tan sols pels embats de les deixades, a estones compassats, es trencà el silenci.

—*Arrastro* de manilla! —cridà el que va fer trumfos, al mateix temps que copejava molt més fort sobre el tapet deixant-hi el nou d'oros.

—Hòstia, Martí!

Més silenci i cops de taula cada vegada més seguits.

—Tot nostre! —finalment digué en Silveri recollint les cartes que quedaven sobre la taula.

Les estàtues es desferen. Glopades de fum. I, el silenci es convertí en disputa apassionada.

—No veus que tiro la puta de bastos!

—Si no tinc ni un cony de figura!

I en Silveri replicà al seu company.

—Per què no feies botifarra?

—Li falla un pal! —s'avançà el *voyeur* del seu company.

La discussió s'esvaí. Comptar, donar i tornar a repetir el ritual.

Al fons de la sala, més enllà del taulell, una porta amb una cortina de colors vius donava al pati. Un pati també ple de taules amb peus de ferro i marbre blanc rectangular, que vorejaven la pista de ball. La pèrgola dels músics era buida. Tot era buit, excepte quatre o cinc d'aquelles taules. En una d'elles, la Mercè prenia una orxata. En Siset, el seu únic fill, que era un nervi, entrava i sortia del local del fum, per xuclar, amb una palla, una grosella amb gasosa.

Feia dies que la Mercè fluixejava. No tenia esma per a res. Estava preocupada, a l'espera d'unes proves que li havien de fer en un hospital de Barcelona. Aquelles tardes de diumenge al Casino mentre el seu home feia la partida i la posterior anada al cinema per a veure un parell de pel·lícules li feien treure les cabòries del cap.

CAPÍTOL 14

SANT CRISTÒFOL

Les cintes de colors i els gallardets penjaven dels manillars de les motos engalanades. S'havien concentrat al descampat que hi havia al final del carrer Major, a la confluència del camí dels cirerers i el camí del cementiri. També s'hi havien aplegat uns quants cotxes: quatre o cinc Sis-cents, que aquell dia lluien com mai; l'Escarabat color d'oliva del doctor Valls; el Quatre-quatre d'en Marcel·lino; el Mil quatre-cents del farmacèutic; un Biscúter platejat; i la *Rúbia* que feia el taxi, tota plena de quitxalla traient el cap per les finestres. Tot i la seva abundància al poble de Castelltort, en aquella concentració, les bicicletes no hi estaven permeses.

El capellà s'havia situat a la plaça, davant les escales de l'església. Tenia la imatge de Sant Cristòfol a un costat, sobre una petita tarima. A l'altra banda, un escolà menut li aguantava els asperges.

En Silveri, camisa blanca de màniga curta, conduïa una moto de la marca Lube; en Siset l'acompanyava al seient de darrera, arrapat a l'esquena del seu pare com una paparra. La Mercè havia preferit quedar-se a casa per no perdre el bri d'alè que li quedava. Els informes mèdics que havien arribat

de Barcelona no eren esperançadors.

La Lube era una moto de color vermell terrós, fabricada al País Basc, que en Silveri havia comprat de segona mà. D'aquelles que encara portaven la palanca del canvi de marxes al costat del dipòsit de benzina. La netejava amb delicadesa. Per a aquella ocasió, fins i tot li havia tret el greix del motor amb petroli.

Al menys un parell de vegades cada estiu, la utilitzaven per anar a passar el dia a mar, tots tres: en Silveri, destre en la conducció; la Mercè, de costat, al seient de darrere; en Siset, assegut sobre el dipòsit. Uns pops de goma fixaven la cistella de vímet sobre el portapaquets de cua. Dins, dues tovalloles, un mocador de farcell, una ampolla de vi, plats, gots, coberts, un pa de pagès, fruita, una carmanyola amb ensalada russa i una altra amb truites de patata. Com que no era permès d'anar tres persones sobre la moto, en arribar a la carretera general, agafaven dreces per evitar trobar algun guàrdia civil de trànsit.

La costa era a una bona estona de Castell, però el viatge valia la pena. Deixaven la moto entre els margallons i les salicòrnies d'una platja llarga, de sorra fina. Carregats amb tots els estris, travessaven les pinedes d'una turonada. Passaven per corriols de terra saulonenca, per entre grans solcs fets per l'aigua de pluja en la seva fugida cap a mar; sobre passeres que vorejaven precipicis arran d'aigua. Les cigales hi cantaven sense parar, fins a perdre-hi la veu i la vida. L'aire hi desprenia olor de mar i de pinassa, amb una flaire precisa. Davallaven a reculons fins a una cala amagada pel verd dels pins i el blau del mar. L'envoltava un roquissar

abrupte, altíssim. Els còdols grossos del terra hi impedièn un caminar fàcil. Posaven el vi i la fruita a la fresca de l'aigua del mar, en qualsevol raconada. En Silveri agafava pops, enfonsant dins els roquers un tros de drap blanc lligat a la punta d'una canya; també hi treia garotes marronoses; es capbussava dins l'aigua cristal·lina. En Siset jugava a empaitar crancs en les seves corredisses per entre les escletxes de les roques; hi arrancava les *pallerides* de barretet més gros; mirava el nedar dels peixets; perseguia *julivies*, amb les seves coloraines; xipollejava arran d'aigua. La Mercè nedava dins l'aigua transparent; prenia el sol; entrava i tornava sortir de l'aigua, caminant maldestra entre els palets arrodonits. Trencaven les garotes que més tard es menjarien amb un traguinyol de vi negre, amb la precaució de no clavar-se cap punxa. Pujaven a la pineda per dinar sota l'ombra. Hi feien una becaina. A la tarda, es tornaven a banyar. Fins que l'ombra de les copes dels pins s'apoderava de tota la cala.

Al descampat del final del carrer Major, en Lluís Mont, el germà de la Mercè, conduïa una Rieju grisa, amb sidecar. Anava tapat del cap per una gorra amb escalfaorelles i ulleres de motorista. La seva dona, amb uns pantalons estrets, negres, s'asseia al darrere amb un mocador verdós lligat al cap, que li tapava el monyo. A la cistella, totes tres filles; contentes com unes pasqües. Ells eren una de les principals atraccions de la comitiva.

Un rere l'altre, a tocs de botzina, els vehicles anaven agafant el carrer Major fins a arribar a la plaça on els esperava el capellà amb el salpasser a la mà; les motos davant, els cotxes darrere. Es paraven davant del mossèn. Els conductors

besaven el sant. Rebien una bona esquitxada d'aigua beneita; una frase imprecisa, inventada per a l'ocasió; i continuaven carrer avall agafant certa velocitat. El badocs emplenaven la plaça. Una Gutzzi feia la perla sota un portal. Les campanes no paraven de repicar.

El recorregut s'acabava a la plaça de la Germandat. Però, en Silveri, en arribar a l'alçada de la fleca, va entrar a casa seva per poder estar, el més d'hora possible, amb la seva dona.

CAPÍTOL 15

MORT I SOFRIMENT

Era un d'aquells dies en què la pobra Mercè se sentia consumir per dintre. Ja veia perduda la intensa lluita que mantenia amb la malaltia. No tenia esma per abandonar el llit de l'agonia. Aquella noia vital per naturalesa que, a tothora, portava la joia dibuixada a la cara es trobava a la porta de la mort, en plena flor de la vida. En Silveri temia arribar a aquelles hores del vespre en què, en ajeure's al llit al costat de la seva dona desfigurada, començava un profund sofriment compartit. S'hi barrejaven tantes coses: l'intens amor de parella; la mentida de qui sap, envers qui no vol saber; el dolor físic del rosec interior; el plor; el somiqueig; la foscor de la nit. I, un altre sensació de dolor més forta, més esfereïdora, indescriptible. Que no podia deixar de banda. Que únicament se'n desfaria amb la mort de la dona.

Tota la cambra on reposava la Mercè era en penombra. Sobre un antic trinxant negre, es veia relluir la fotografia del casament. La il·luminava la resplendor de la bombeta que penjava d'un fanal a l'altre costat de carrer Major, l'única claror que s'endinsava a l'estança a través d'una discreta finestra amb els porticons a mig obrir. Sobre la capçalera del

llit s’hi aguantava una creu de fusta amb la figura esvelta d’un crist mig despenjat. En una de les tauletes, un petit transistor mut; a l’altra, caixes de medicaments al costat d’un suc de taronja a mig beure.

En Siset havia entrat, com cada vespre, a dir “bona nit” a la mare. Ella va voler aprofitar aquell moment, tots dos sols, per acomiadar-se del seu filllet de deu anys. Va allargar el braç per agafar-li les mans. Tenia els ulls mig entelats, però la veu serena.

—M’estimes, fill?

—És clar que sí, mama; t’estimo molt.

—Jo també t’estimo molt. Què, ja has fet els deures?

—Sí. Avui eren fàcils.

—T’ha dit el papa que estic molt malalta?

—Sí. Però ja et curaràs!

—M’has de prometre que, si no em puc curar..., i me’n vaig d’aquest món, ajudaràs força al papa. Eh que sí?

El nen gairebé no sabia què contestar; estava confús i espantat.

—No diguis aquestes coses, mare!

Els llagrimalls de la Mercè aviat van ser plens i les primeres llàgrimes van començar a relliscar sobre les seves galtes.

—En aquesta vida has de ser una persona honrada i respectar tothom..., i ajudar al papa. Eh que sí?

—Sí, mama; però no ploris.

—Si no ploro pas! —i va començar a fregar-se els ulls amb el llom de la mà esquerra mentre que, amb l’altra, premia més fort les mans del seu ninet.

—Va!, ja no ploro més —li va dir després d'un dèbil i llarg respir—. Vés a buscar aquell conte que, ahir, em vas començar a llegir!

I quan va ser fora de l'habitació, en Siset, es va tancar al rebost de la cuina per esclatar en un plor durador; ronc i desfet. Al cap d'una estona, poc a poc i de manera cadenciosa, els sanglots es van anar estroncant. Durant tot aquell espai de temps, etern, el seu pare, expectant, dins la cuina, no va fer res per aturar-lo. Va tardar una altra estona a sortir i, quan ho va fer, pare i fill es van fondre en una forta abraçada, plena de brams i sofriment. Amb el seu fill a coll, les cames d'en Silveri eren un tremolor. Li venien al cap fugaces cabòries pel futur. Però, en aquell moment, anèmica, la seva pobra dona l'esperava a l'habitació on aviat hauria de donar el seu darrer sospir. I la nit, una altra llarga nit, li queia a sobre.

CAPÍTOL 16

FESTA MAJOR

Malgrat la mort de la Mercè, la festa major d'aquell estiu també va arribar a Sant Joan de Castelltort el segon diumenge d'agost. Com cada any.

De bon matí, l'agutzil, guarnit amb el seu vestit de gala, feia sonar, escardalenc, el corn platejat per totes les raconades de Castell. Amb veu rogallosa, però entonada, pregonava les activitats d'aquell dia de festa. En acabar, una *coetada* va assenyalar l'inici del festeig. Després, la quitxalla, rere la petita banda municipal, resseguí de nou tot el poble per treure del llit els pocs dormilegues que encara restaven entre els llençols.

En Silveri continuà vivint, amb en Siset, a la casa del carrer Major, sobre la fleca. Mentre fou casat la relació amb els seus pares es mantingué distant. Tot i que sovint anava a ajudar a en Quimet en les feines del camp, el contactes de tota la família foren esporàdics. No passava d'una desena de vegades l'any. A pesar d'això, mai no hi hagué una paraula més alta que l'altra. Amb la desgràcia, la Rosa tornava a ocupar el lloc que li furtà la Mercè i començà a visitar al seu fill per ajudar-lo en els quefers de la casa.

La tarda d'aquell dia de festa era clara i assolellada. La calor premia fort. Pare i fill eren al balcó del menjador. Podien veure tot el carrer guarnit amb llargues rastelleres de banderetes de paper, de color vermell i blanc que anaven d'un costat a l'altre de carrer, fent zig-zag. N'hi havia moltes de diferents, la majoria de països inexistents, que de tant en tant es tornaven a repetir. Era engrescador interpretar que aquella, amb quatre barres verticals, era la senyera. O preguntar-se què hi pintava la del Japó en aquell petit poble català. Tanmateix, però, la dona d'en Silveri ja no podia veure aquelles banderetes vermelles i blanques que eren les mateixes de cada any. Tots dos homes sols, esperant el pas dels gegants i els capgrossos per sota del balcó, veien l'alegria de tothom per sobre de les cases i els terrats d'aquell estret carrer Major. L'alegria que, a ells, sense voler, s'endugué la dona que tots dos estimaven. Però cada dia que passava s'entien millor i, per aquell motiu, la pena compartida s'esdevenia més suportable.

Abans de dinar havien anat a fer el vermut a la plaça: un vermut negre pel pare, una Pepsi pel menut, i una tapa d'olives per a tots dos. Allí s'havien trobat amb l'avi Quimet que jugava la partida. Els músics tocaven sardanes. Així que els veié, l'avi s'afanyà a donar cinc durets al seu nét perquè se'ls gastés a les parades. En Siset es prengué la Pepsi tan de pressa com pogué i, prest, es va ajuntar amb els altres nens de la plaça que jugaven al *pilla-pilla* entre les rotllanes. En Silveri, mentrestant, no es va afegir a la ballada, tot i que habitualment era dels que comptava i repartia les tirades. El cor li saltava. L'última, va ser una sardana que havia estat

composada expressament per a ser tocada per un músic de Castell: en Met. Un gran amic i veí de l'avi Fàbregues, que sovint retilava la tenora, finestra per finestra, de la d'en Silveri, a l'altre costat de carrer, quan, abans de casar-se, vivia al Puigventós.

En acabar les sardanes, pare i fill —*Peret i Mandinga*— van anar a gastar els cinc duros de l'avi a les parades de la fira, a la plaça de la Germandat: una tómbola, a vessar de nines totes iguals però amb vestits diferents; una guingueta pels més petits on es pescaven granotes de plàstic, i on sempre hi havia premi; una caseta amb escopetes de balins amb què havies de fer punteria a escuradents, a boles, o a petites portelles que s'obrien per fer sortir barrilets plens de licor; una altra en què un home d'un morè gitano, sota un para-sol rosa completament descolorit, ple de rellotges sobre una tauleta plegable, jugava a endevinar on anava a parar l'as d'oros d'entre tres cartes doblegades que havia fet bellugar de pressa, de pressa; i per últim, la barca. La barca era l'atracció que arribava primer i marxava més tard. Era un barqueta blanca, un pel ribetejada de blau. Hi cabien dues canalles. Penjava d'un eix transversal altíssim aguantat per dos estreps que formaven triangle amb el terra. Quan les gronxades eren més altes, els xiscles se sentien per sobre la remor de la cridòria de la gent de la plaça que, en acabar les sardanes, de seguida va estar plena. Els diners de l'avi se'ls van gastar a la parada de les escopetes de balins. Fent caure boles. Després, van anar a dinar a cals pares de la Mercè i, quan va ser l'hora de la cercavila de la tarda, ja eren, tots dos, a casa.

La fressa dels timbals ressonava carrer Major avall i

els capgrossos començaven a desfilar conduïts per la canalla. Hi havia quatre parelles. Tots, amb nom i cognom. Els vells eren en Cintet i na Cinteta Pelaventres. Els pagesos, l'Estevet i la Gertrudis del camp de la Garsa. Els bessons, en Quico i la Quica de ca na Xumeua. I el capellà i la majordoma eren Mossèn Vadó i la Rossàrio. En Silveri, de més jove, havia anat dintre de la pell de cartó de la Gertrudis, al temps que l'Enric era la Quica Xumeua.

Darrera dels nans aparegueren els gegants: el rei i la reina. El rei, segons es deia, era el comte Guifré el Pilós: sota una corona daurada, portava una espessa cabellera i, als dits de la mà dreta, que aguantaven un pergamí, una punta de vermell. La seva dona aguantava un pom de flors, també a la mà dreta i, com el seu marit, anava abillada amb una gran túnica. Verda, ell; morada, ella. Per passar per sota les rastelleres de banderetes del carrer Major, havien d'anar fent reverències als seus súbdits i, entre una i l'altra, giravoltaven perillosament, simulant breus balls medievals, a toc de gralles i tambors.

La festiva remor del petit seguici es perdé, lentament, cap a la plaça de la Germandat, entre les guinguetes de la fira. I la quietud de sempre es tornà a apoderar d'aquell vell, llarg i costerut carrer, llavors engalanat, que, amagat entre les seves cases envellides, semblava romandre, altre cop, al marge del festeig.

Al vespre, es va enlairar un magnífic castell de focs artificials des de la torrassa. A les deu, la gent s'havia aplegat darrere les escoles per contemplar-lo de més a prop. Puntualment, s'inicià aquella última manifestació de la festa:

el brunzit dels coets donava pas a la forta remor dels trons; el foc esclatava al cel per dibuixar els colors de les palmeres; el brogit estrepitós de l'espectacle retrunyia per tota la fondalada. Un espectacle de fressa, foc i colors que, per uns minuts, semblava haver convertit la vall de Castelltort en el centre de l'univers.

CAPÍTOL 17

TORNAR A VIURE

Dos anys llargs que la Mercè ja no hi era. L'àvia Rosa s'havia emportat en Siset al Puigventós, a passar l'últim mes de les vacances i, per això, aquell dissabte al capvespre, es trobava sense el nen, sol, a casa seva.

L'Elvira havia telefonat per tornar-li la màquina d'escriure portàtil que ell li havia deixat un parell de mesos enrere. En Silveri l'havia invitat a sopar però ella li havia donat l'excusa d'una reunió a la qual no podia deixar d'anar. Era la filla gran d'un pagès de Sant Pere, fadrina, tot i haver tingut una relació de parella que no havia fructificat en el temps. La coneixia de les assemblees del comitè regional del Sindicat de Pagesos a què tots dos pertanyien. La veia com una persona lliberal, enèrgica, emprenedora a més no poder.

Quan el timbre va sonar, en Silveri era a la cuina acabant-se una tassa de cafè i amb un llibre a la mà: *La tia Tula*, de l'Unamuno. Un llibre, d'una d'aquelles col·leccions inacabades i d'un dels autors preferits de don Pascual.

—Passa! Has vingut aviat, no?

—Sí. La reunió ha acabat d'hora —contestà l'Elvira, encara mig sufocada després de pujar les escales.

Portava la màquina dins d'una funda, agafada a la mà com si fos un maletí.

—Deixa-la aquí mateix —li digué en Silveri tot assenyalant una tauleta que hi havia just a l'entrada.

Es féu un silenci intens. Era la primera vegada que es trobava sol amb una persona de l'altre sexe d'ençà que li faltava de la seva dona: una persona amb qui havia parlat moltes vegades, agradablement, i a qui, en aquell moment, no sabia què dir.

Per trencar el gel, la va fer passar a la cuina on, mentre parlaven, li podria preparar una tassa de cafè amb llet que l'Elvira havia acceptat de bon grat. Es van asseure a la taula, un davant l'altre, i van començar una llarga conversa. Van parlar pels descosits: del Sindicat, dels seus pobles, de les darreries de la Mercè, d'en Siset, dels pares de tots dos. De tot. Com si fes molt de temps que estiguessin esperant aquella ocasió única.

S'havia fet tard, però se sentien bé. Es deixaren anar, parlant sense prejudicis, d'una manera plana, destapant-se intimitats profundes. Estaven tan a gust que no podien notar el pas del temps. Anaren a la sala d'estar per veure unes fotografies on hi eren tots dos; de petits. S'assegueren al sofà un al costat de l'altre. L'Elvira obrí l'àlbum. Portava una semarreta negra, amb uin generós escot, i una faldilla curta i cenyida que mostrava tota l'esplendor del seu cos provocatiu, que no desitjava dissimular. En Silveri se sentia atret poderosament per aquella dona, després de tant de temps d'abstinència. Li passà el braç per darrere l'esquena. L'Elvira inicià un somriure còmplice, de nena dolenta, al temps que li

sorgia un punt de llum a la nineta d'aquells ulls foscos i captivadors. I un tremolor contingut li començà a pujar de sota el ventre fins a inundar-li tot el cos. Desitjava ser seduïda. Deixà l'àlbum sobre el sofà. Es van mirar fixament. I els llavis de tots dos es trobaren en un petó infinit. Es besaren intensament. Es deixaren endur pel desig mutu. A penes hi cabien les paraules. Els llavis d'en Silveri es perdien entre els pits nus d'aquell cos esplèndid, mentre ella, amb els mugrons encesos, asseguda al sofà, li agafava el cap per dirigir-lo allà on més li agradava. Es despullaren l'un a l'altre, sense presses. Tenien tota una nit per a ells sols, per poder satisfer aquell deliri de passió i llibertat que els envaïa.

Sobre el llit de la cambra, es banyaren en un oceà de carícies. Tot el cos nus de l'Elvira fou resseguit pels llavis carnosos i ardents del seu amant que, amb mans dòcils, li buscava, a l'entrecreix, allò que, a ella, l'encenia. Boja de satisfacció, s'enfilà sobre el cos receptiu d'en Silveri. Uns quants balancejos d'aquell cos exultant van ser suficients perquè, junt amb uns gemecs esfereïdors i un fort tremolor, aquell plaer immesurable li fes perdre el món de vista. I en Silveri, durant aquells últims moviments, a vessar de sexe, també, quedà completament extasiat. Havent tastat aquell *manà* que l'Elvira li tornà a donar.

Els primers rajos de sol que es filtraven per les escletxes del finestral els sorprengueren dins el llit, agafats com adolescents enamorats, relaxats i amb la descoberta d'uns cossos, la nit abans, desconeguts. En Silveri era, a casa seva, al llit amb una dona, diferent de la que tant havia estimat. Se sentia alliberat de la llarga melangia que, des del dia que va

conèixer el mal de la Mercè, l'havia oprimit per dins sense deixar-lo viure.

PART QUARTA

CAPÍTOL 18

RETROBAMENT

L'Elvira s'havia passat tota la tarda a la cuina. Era una bona cuinera. Havia preparat un sopar especial per a la ocasió: sopa de ceba, un *platillo* de conill amb cargols i, per postres, un pastís de poma. En Silveri havia desempolsegat una ampolla de bon vi, d'una anyada en què el caprici de la fermentació li donà una punta de gas, i que guardava per a les ocasions singulars. Després de tant de temps, l'Enric Pujades tornava a Castell i els dos amics es tornarien a retrobar. El telegrama, escaritat, fou prou entenedor: "Vinc Divendres. Arribaré Castell autocar vespre. Enric Pujades".

L'autocar de línia que arribava a Castelltort procedent de Barcelona els divendres a última hora gairebé sempre ho feia amb retard. Aquella negra nit d'octubre, per no ser menys, també. Anava quasi buit. En Silveri esperava dempeus davant les vidrieres del cafè, a l'altra banda de la plaça d'on l'autocar tenia la parada. Semblava intranquil, no tant pel retard de l'espera com pels nervis que li produïa la idea del retrobament. Tot sol, enmig d'aquell indret de tants records, enviava, desbocats, els pensaments enrere en el temps. Un particular viatger baixà de l'autocar. S'agafava a una

antiquada maleta de cartró. La tristor, a la cara. En Silveri l'observà amb atenció per intentar reconèixer en aquella estampa el seu amic de tota la vida. Era un home no gaire alt, primíssim, encorbat d'espatlles i de moviments lents. Els dos amics van travessar l'esplanada analitzant-se mútuament. No es conegueren fins a descobrir la fesomia de llurs cares envellides. En el centre de la plaça, es fongueren en una abraçada muda i profunda, sense poder evitar les llàgrimes. A voltes, els homes ploren de pena; a voltes, de felicitat. Tanmateix, ells no sabien per quina d'aquelles dues raons ho feien; possiblement, per ambdues alhora. Els semblants no havien canviat, malgrat el pas del temps; els cossos, sí.

—Com et trobes? —inicià en Silveri.

—Ja ho veus; bé. Sóc aquí. —contestà l'Enric amb veu trencada.

—Anem! —digué en Silveri— que et presentaré l'Elvira. Ja saps que m'he tornat a casar? Recordes que te n'he parlat a les cartes?

—És clar que sí, senyor alcalde! —replicà, mig en broma.

En Silveri li agafà la maleta, li posà la mà a l'espatlla i es començaren a perdre carrer Major avall.

L'Elvira i el seu home havien decidit que aquells primers dies, fora de presidi, l'Enric els passaria a casa seva. Li tenien una habitació preparada. Més tard, podria llogar una casa de les moltes que es trobaven buides al poble. La podria anar pagant amb el sou d'una feineta per a l'Ajuntament que l'alcalde ja li tenia guardada.

L'Enric no es va casar mai. A la costa, va conèixer la

Monique, una franceseta de Lyon, la dona d'un capità de vaixell, a qui el seu marit deixava llargues temporades sola, en un casalot envoltat d'un gran jardí verd, molt acurat, ple de pins, i amb una magnífica perspectiva sobre un mar esquerp. Aquella dona va trobar, en la fogositat de l'Enric, l'única cosa que li faltava durant les absències del mariner. En passar el temps, aquella situació es va arribar a fer normal, fins i tot, amb el coneixement del marit. A temporades, feia de cambrer en qualsevol dels antres nocturns de la zona i era habitual que passés llargs períodes a la casa de la francesa. La sabia satisfer plenament. Era un home de caràcter feble, fàcil de manipular i, en l'ambient en què es movia, poc a poc, es va trobar enredat en afers de contraban. Una negra nit de setembre, en una calota tancada, mentre, junt amb quatre homes, descarregava un important carregament de tabac ros des de dintre d'una llanxa, va iniciar-se una batussa mortal amb els carrabiners. En el judici, l'Enric Pujades va ser sentenciat a trenta anys de presidi. Per homicidi i contraban.

S'havien assegut al voltant de la taula del menjador per degustar aquell sopar preparat amb tanta delicadesa. El vespre era fred. El foc de la llar petava de content, com si volgués aplegar-se a la celebració. Per a en Silveri, aquell expresidiari era com un germà, el que mai no havia tingut. El germà pròdig que tornava casa.

—He fet moltes bestieses en aquesta vida —sospirà l'Enric.

—Ara, ja no hi has de pensar. Has de viure tranquil. L'Elvira i jo estem molt contents de tenir-te aquí. Volem que et tornis a trobar bé al teu poble; el poble que ens ha vist

créixer. Te'n recordes de tot allò que havíem de fer pel nostre poble? Encara hi som a temps.

—D'això fa força temps i les coses han canviat molt. Jo he fracassat en tot allò que he fet. En canvi, tu has arribat a dalt de tot. Ets feliç, altra vegada, amb l'Elvira. Tens un noi amb carrera. Tens tot el que pots demanar. A mi, la vida m'ha girat l'esquena. Tinc cinquanta-cinc anys, les mans buides i cap al·licient per viure.

—En fas un gra massa.

—No, Silvi; no. Ja sé que tens ganes d'ajudar-me i també sé que d'ençà que vaig marxar del teu costat, d'estar sota la teva protecció, aquest món cruel em va destrossar. Volia ser com tu, però jo no estava pas preparat per enfrontar-me als paranys que la vida m'anava posant. Volia menjar-me el món, però el món se'm va engolir a mi. Dins aquell forat, he tingut moltes estones per cavil·lar i tinc molt clar que no puc estar altra vegada sota el teu mantell protector.

—Aleshores, què penses fer?

—No ho sé pas. Però no vull que us preocupeu més per mi. Penso que tinc maneres de sobreviure.

—Fora de la llei?

—No, t'asseguro que no val pas la pena.

Sobre la conversa, l'Elvira havia servit un cafè que ningú com ella sabia preparar. La seva aroma havia impregnat tot el menjador i mentrestant, quan les brases del foc ja s'havien esmorteït, el silenci anà guanyant espai a les paraules.

Aquella nit, l'Enric descansà plàcidament. Com feia temps no ho havia aconseguit. No fou fins dilluns a primera

hora que el mateix cotxe de línia que l'havia portat a Castell se l'endugué, la mateixa maleta a la mà, cap a algun indret desconegut.

I com qualsevol altre matí, quan en Silveri va deixar la parada de l'autobús, després del comiat, a la plaça, no hi va quedar ningú. Tan sols, les campanes del campanar quadrat que, amb una rasposa veu de metall, iniciaven, com autòmats, l'emissió d'un inadvertit entretoc.

CAPÍTOL 19

GERANIS ROJOS

Al número vuit del carrer del Padró hi venia gent forastera de cap de setmana; un matrimoni, en Manel i la Montse, de mitjana edat, amb un noi de cabells negres i mirada penetrant.

La casa havia quedat buida després de la guerra tot i que un dels veïns l'havia ocupat i mantingut com a magatzem de trastos vells.

Aquella família, nouvinguda, l'estava arrançant, de la mateixa forma com es començava a fer amb altres cases de Castell. Abans d'instal·lar-s'hi, en Manel havia anat varies vegades a parlar amb l'alcalde. Al poble, els més grans es preguntaven com s'havia pogut ocupar aquella casa maleïda per molts. Però, d'aquelles visites, el batlle només n'havia parlat amb l'Elvira.

En Silveri no va poder esborrar mai aquella imatge d'infantesa, d'aquella trista tarda d'estiu, d'aquells cinc homes armats que pujaven a cara descoberta pel seu carrer. Allò que en Manel, després de tant de temps, li tornava a fer viure. Recordava la cara d'ulls brillants, bigoti negre i retallat d'un d'aquells homes: en Tonet Savalls. Un home alt, de mirada

hostil, amb gorra de mariner que vivia a la casa dels geranis, tot pujant al Padró, i que els diumenges feia anar la màquina del cinema. Recordava el retall de cinta de pel·lícula que un dia li havia donat mentre parlava amb el seu pare a la sortida del cinema: una diligència tirada per molts cavalls a galop i repetida més de deu vegades. Recordava no haver vist mai més aquell home després d'aquella tarda. I, recordava la vermellor dels geranis rojos que havien penjat de les finestres d'aquella casa, fins feia poc deshabitada.

Havia fet cridar l'Octavi Sardó a l'Ajuntament. En Tavi era el farmacèutic, com ho havia estat el seu pare. La relació entre l'un i l'altre no era notable: tan sols la que corresponia a un botiguer i el seu client. En aquella conversa, ben al contrari, en Silveri era l'alcalde i l'apotecari, assegut davant seu, encorbatat com sempre, feia d'administrat.

—Tavi —va dir el batlle pausadament—, la filla i el gendre d'en Tonet tornaran a casa seva; a la casa del Padró. T'he cridat perquè vull que ho sàpigues.

L'apotecari va quedar sobtat. Al cap de tant de temps, no podia esperar una cosa així. Va estar una bona estona sense saber què dir mentre la seva cara anava agafant una expressió irada.

—Aquell fill de puta! No és just!, Fàbregues. No és just! —al fi cridà, movent el cap d'un costat a l'altre.

—Fa molt de temps d'allò i no val la pena recordar-ho. Eren temps molt diferents. —explicà l'alcalde, com si s'hagués de disculpar d'alguna cosa—. El gendre d'en Tonet m'ha vingut a veure. Li he donat garanties que no hi ha d'haver pas cap problema per poder ocupar la seva pròpia casa —continuà

dient.

Les bones formes i les explicacions del batlle, sempre reconciliador, no van acabar per tranquil·litzar en Tavi. En Silveri, que no s'esperava aquella reacció, a partir d'aquell moment, va pensar que l'afer no l'havia portat de la manera més adequada.

CAPÍTOL 20

FESTA D'HIVERN

El cel d'aquella tarda de dissabte de festa presagiava tempesta.

A la plaça de Vila, entre gran garbuix, la mainada trencava olles. De cara a la paret, un reduït grup de dones, totes de cabell blanc, feien puntes de coixí. Una colla de noietes sortia d'una guingueta de llaminadures amb paperines de xufles a les mans. Unes altres mossegaven núvols de sucre. Més avall, alguns nois, muntats en bicicleta, passaven i tornaven a passar per sota d'un enfilall de cintes de colors; s'esforçaven en arrencar-les fent passar un pal de fusta per les anelles que hi penjaven, com antics cavallers en busca del trofeu. Al bell mig de la plaça, una gran cucanya vertical, llisa, empastifada de sabó, amb un pollastre viu lligat a l'extrem superior, esperava l'hora en què els bordegassos s'hi havien d'enfilar. Festa d'hivern a Castelltort.

Havien passat pocs dies d'ençà de l'entrevista de l'apotecari i el batlle.

La Montse i el seu home entraven al Casino per primera vegada des que havien arribat a Castell. Les taules eren plenes i van haver de travessar tot el local per arribar a la

barra del bar i poder demanar alguna beguda. A mig camí, en Tavi era assegut en una taula on es jugava al dominó. Quan va veure'ls entrar, la seva cara anà mostrant un malestar creixent fins que, en fixar la mirada als ulls d'aquella dona alta i morena, hi va descobrir la fesomia desconeguda de l'assassí del seu pare. En arribar al mostrador, la parella va veure com aquell home embogit, fora de si, s'aixecà d'una revolada i, amb l'índex que els assenyalava, els increpà cridant.

—Vosaltres no podeu estar aquí, assassins!

En un no-res el xivarri del local s'esvaí. Enmig d'un quasi-silenci xiuxiuejant i amb la mirada fixada en aquella dona, que semblava conèixer de sempre, en Tavi tornà a cridar.

—Si no marxes d'aquest poble et mataré; com el teu pare va matar el meu: a perdigonades!

La major part de la gent no podia entendre el que passava. En Claudi Gafas —el secretari de l'Ajuntament—, que era a l'altre costat del local, va sentir-se amb l'obligació d'actuar. Va acostar-se, discret, cap a en Manel.

—Val més que surtin —li digué a cau d'orella.

I, sense haver dit un sol mot, el matrimoni va sortir del cafè evitant passar a prop d'aquell home enfurismat. La Montse Savalls, amb els ulls plens de llàgrimes.

Llavors, a la plaça, la quitxalla feia carreres de sacs. Les dones de cabells blancs continuaven repartint boixets sobre les puntes dels coixinets verds. Les bicicletes ja no hi eren. El pal aplomat de la cucanya encara esperava. Tot d'una, d'un cel encara més ennegrit, començà a baixar una calabruixada eixuta. Les gotasses de gel es trencaven sobre

l'asfalt amb un repicar estrepitós i la gent començà a aclarir la plaça dispersant-se pels carrers a la recerca del refugi de les seves cases. Un refugi que en Manel i la Montse no hi van poder trobar a partir d'aquell dia.

I la casa del número vuit del carrer del Padró va tornar a quedar desocupada; ben aviat, un cartellet anuncià la seva venda.

Mitjançant un intermediari, i a bon preu, el farmacèutic se la féu seva.

De la família d'en Tonet, a Castell, mai més se'n va saber res.

PART CINQUENA

CAPÍTOL 21

UNA ORENETA TARDANA

A la petita badia d'aquell poblet mariner, la tarda s'apagava. Els gavians ja no voltejaven rere les barques. Les petites embarcacions romanien en repòs sobre el balanceig de les onades, amarrades als norais del petit moll de fusta. Assegut a la popa de la més llunyana, un vell amb gorra de pescador havia calat un parell de palangres. Sobre el bot, mentre les vigilava, n'escava un tercer. Al costat oposat de la platja, uns vailets jugaven, sobre la sorra, a trencar cames. Per llevant, una Oreneta tardana començava a embocar la badia. Era una barcaassa, d'aquelles de dos pisos que, per mar, passegen estrangers de platjola en platjola. Aquell poblet era la seva pròxima destinació i l'arribada, la tenia a pocs metres del lloc de la platja on era assegut en Silveri.

Quan s'adonà que la barca es dirigia directament sobre seu, en Silveri despertà del somni que l'havia retingut dins aquell paisatge; i s'adonà de la lluna. Una lluna rodona i del color del foc que s'havia alçat de darrera la ratlla de l'horitzó i tenyia la blavor pàl·lida del mar amb una gran taca de sang que s'escampava al pas de la barcaassa. Era aquella estona plàcida del jorn que, vora la mar calmosa, un no és capaç de

distingir entre el dia i la nit.

De seguida va pensar amb la seva dona que, intranquil·la, el devia estar esperant a casa. I es va angoixar pel retard que ell mateix havia provocat.

S'aixecà per reprendre la tornada i, mentre, amb els peus encara nus, travessava lentament la sorra de la platja cap al cotxe, va sentir com els passatgers anaven baixant de l'Oreneta, rere seu. No gosà girar-se.

De cop i volta, un marrec es posà a córrer seguint les seves passes.

—*Monsieur! Monsieur!* —el cridà.

En sentir-lo, en Silveri es va aturar, just en el moment que el marrec arribava a la seva altura.

Era un nen ros. No devia tenir més de sis anys. Per la forma de vestir, es veia d'una hora lluny que era estranger.

—*Monsieur!* —exclamà fent gestos—. *Grand-papi veut vous saluer.*

En Silveri no l'entenia de res. Així que el nen, amb el braç i el dit índex allargats, va assenyalar cap al lloc on eren les persones que l'acompanyaven.

Finalment en Silveri es girà. I, quan va veure aquella gent que havia baixat de la barca, el cor se li posà a bategar tan fort i de pressa que els fogots li van pujar per tot el cos; no trobava aire per respirar.

Entre el grupet de turistes que havia baixat de la barca hi havia una parella d'edat avançada que se'l miraven immòbils. Semblava impossible, però era cert: l'Enric Pujades, el seu amic de sempre, era allà, estàtic, trepitjant la sorra fina d'aquella platja. Una vestimenta àgil i clara li

dissimulava un tronc prim i corbat. Els cabells despentinats, com sempre, però blancs com la neu. Com si es tractés de l'aparició d'un esperit. Havien passat més de set anys del dia en què va sortir de presidi. Tot i que d'ençà de llavors no n'havia sabut res més, el va reconèixer a l'instant.

Al seu costat hi havia una dona, poc més jove que ell. Amb uns cabells llargs i suaus, tenyits amb el color de la canyella i recollits en un monyo elegant que, a aquella hora del vespre, ja havia permès la caiguda subtil d'algun dels més rebels. Els ulls, del blau del mar; la mirada, trencadissa. Anava vestida de llarg, amb una túnica lleugera, espurnejada de flors, petites, gairebé imperceptibles. A pesar de l'edat, la seva bellesa copsava. Per primera vegada, en Silveri va sentir enveja del seu amic.

Mentre el grupet de turistes es desfeu sobre la platja, la parella s'acostà cap a en Silveri. Els dos homes s'estrenyeren la mà amb força, mirant-se als ulls. Amb l'altre braç, l'Enric inicià una abraçada a la qual en Silvi respongué, sincer. S'abraçaren fortament. Callats. I quan, per fi, es desferen, el primer en dir alguna cosa fou l'Enric.

—La Monique —li digué, girant el cap vers la seva acompanyant.

En Silveri va sentir una alegria interior immensa. I el cor se li anà apaivagant. I va pensar que li hagués agradat viure aquella situació trenta o quaranta anys abans.

—Molt de gust —li digué, allargant-li la ma, d'una forma educada.

—El Déu que et va parir! —continuà dient, després de dirigir-se altre cop cap a l'Enric—. Què hi fas aquí?

—I tu? Què fas, perdut per aquests barris? —li replicà l'Enric.

La conversa continuà fluida mentre es dirigien cap al passeig. Sobre la sorra, la parella caminava de braçet; en Silveri, les sabates a la mà; i el petit, agafat de la mà de la seva àvia, la Monique. Paraula a paraula, s'anà desfent el cabdell d'aquella trobada inesperada.

En arribar al passeig, en Silveri es va espolsar la sorra dels peus i es calçà. I va poder observar com la lluna plena s'havia anat trencant rere els pins del promontori, sense la vermellor d'antuvi, i com el primer estel de la nit ja brillava amb intensitat.

Una foscor fredosa començava a envair la nit.

Van decidir anar a prendre una beguda a qualsevol de les moltes terrasses del passeig que, a aquella hora del vespre, ja eren plenes de gent: l'excusa per poder continuar la conversa. Després de posar-se l'americana, que havia deixat dins el cotxe, en Silveri va telefonar l'Elvira des de la cafeteria mateix; es quedà més tranquil. Asseguts a la terrassa, els mots pausats de la Monique li van anar descobrint la trama de la vida de l'Enric. Mentrestant el seu amic emmudia. S'adonà que la tendresa d'aquella dona esplèndida havia fet de l'Enric un home afortunat i que, fàcilment, ho podria continuar sent fins al final del seu crepuscle. Que, per fi, havia trobat l'espurna de felicitat que el destí li havia furtat durant cada un dels dies de la seva existència.

Des de la presó, l'Enric s'havia cartejat amb la Monique. Set mesos després que l'agafessin pres, ella havia parit un fill; ni el mariner —el seu marit—, ni l'Enric —el seu

amant—, li van qüestionar mai la paternitat del nen. El vaiet va créixer en el si d'aquella família francesa de bona condició, a Lyon. Pel bon temps i quan els estudis del fill ho permetien, passaven llargues temporades al casalot de la costa catalana; precisament, als afores d'aquell poblet, del qual l'última Oraneta del dia s'acabava d'acomiarar i on, aquell mateix dia, la màxima autoritat de Sant Joan de Castelltort havia tingut un dinar de treball.

Una de les vegades que el capità va sortir de viatge com ho feia habitualment, per una llarga temporada, ja no va aparèixer mai més per casa seva. La Monique no feu res per saber del seu parador. Quan l'Enric va sortir de presidi, després de passar per Castelltort, anà a trobar a aquella dona. Una dona que havia sentit, per a ell, quelcom més que una simple atracció carnal: la dona a qui ell, també, havia estimat. I, tanmateix, aquell ninet ros, que un gelat d'aquells tan grossos havia empastifat tota la cara de xocolata i vainilla, portava, també, la seva sang. Certament, tornava a estimar; més del que mai no s'havia figurat que podria tornar a fer. Tant, o més, del que havia estimat a la seva germana Carme, aquella nineta de rínxols negres, que ben aviat va perdre pel camí d'espines que havia estat la seva existència. Com havia perdut tantes altres coses.

L'Enric deixà que la Monique parlés. Ho feia amb una delicadesa embadalidora; amb parla refinada, afrancesada. Coneixia, pam per pam, tots els racons de la vida del seu, encara aleshores, amant: la seva infantesa, l'amistat amb en Silveri, la presó. Parlà llargament. Ell callava, però consentia; com si, per boca d'ella, anés buidant del pap tot allò que el

seu propi orgull havia retingut.

Sota el punt de mitjanit, el neguit del marrec aconsellà deixar per un altre dia la represa del retrobament.

—Perquè no veniu a passar el diumenge a casa? —el convidà la Monique.

—Prou... —li contestà en Silveri. I, després d'un silenci reflexiu, continuà—. Tret que l'Elvira tingui alguna cosa a fer, ja hi podeu comptar.

La tornada era llarga i, per a en Silveri, començava a fer-se costosa. Tanmateix, però, entre cabòria i cabòria, el viatge se li feu més curt.

Llavors, la lluna ja era molt alta i les estrelles brillaven amb fermesa. En arribar a la carretera de la vall que el portava a casa, els ametllers li passaven pel costat, veloços. I, en tombar l'últim revolt, Castell, sota la lluna blanca, se li aparegué banyat de plata. I, tot sol, plorà.

CAPÍTOL 22

UN CREMAT DE ROM

El diumenge següent, a mig matí, en Silveri i la seva dóna, en el seu utilitari blanc, van arribar a *Villa Blanca*. Era així com un rètol de terracota, encastat en un dels dos pilars de la portalada del jardí, anunciava el casalot de la Monique.

Es van aturar davant de la reixa i van fer sonar el timbre. L'Enric va sortir a l'instant i, obrint-los el portal, els feu passar cap a l'interior del jardí. Darrera seu, aparegué la Monique. Sortia de la casa retocant-se la cabellera revoltada per una lleugera tramuntana. Els visitants van baixar del cotxe, davant mateix de la casa. Tots quatre se saludaren; per iniciativa de la Monique, les dues dones es feren dues vegades un petó a cada galta, a la francesa.

El jardí, sota uns pins alts, espaiats i de bona soca, envoltava vastament tot l'edifici. A excepció d'una petita esplanada de terra de part de davant —on s'aparcaven els cotxes— tot era omplert per la verdor d'un gram atapeït, que desprenia la flaire intensa de l'herba acabada de tallar. Tota la propietat estava tancada per un muret baix, de pedra; cada tres o quatre metres incorporava unes pilastres que servien de contrafort. Al mig del jardí, hi havia una gran taula rodona i

sis cadires menorquines de color blanc; en un racó, una pica de terrissa amb una aixeta de bronze i, al seu costat, la grogor d'una mànega de rec, gruixuda, que, com una serp, es recargolava sobre el verd de la gespa. Al fons, es descobria l'esplendor del paisatge rocós de la costa. Una petita porta donava accés a un senderó escarpat i sinuós que davallava a les roques més planes, a tocar de l'aigua.

L'edifici corresponia al d'una masia que s'havia recuperat per fer-la habitable: la casa pairal dels antics propietaris de tota l'extensió de terra d'aquella urbanització tramada sobre un turó cobert de pins. Era una casa de dues plantes, tota de pedra. Tenia un tronc central més alt, amb una teulada de dos vessants; i dos cossos laterals de planta baixa. La façana principal era presidida per un ampli portal rodó, amb unes grans dovelles a la volta; una buguenví·lea en flor hi retallava la seva vermellor lilosa; les finestres eren minúscules i, al capdamunt, encara s'hi distingien els números romans d'un antic rellotge de sol, quadrat. La porta era de fusta, de dues fulles, amb vàries filades de reblons horitzontals; a la dreta, una portella, on hi penjava un picaporta de ferro forjat en forma de mà, donava pas al rebedor.

Més que un rebedor, era una gran sala d'estar. Tenia un paviment de toves i el sostre alt, amb bigues de fusta. Totalment enguixat de blanc. Enfront, s'hi enlairava una escala; a la dreta hi havia la cuina —d'on provenia la bona olor d'un guisat de peix— i una sala que feia de menjador; d'allí es passava a la part de darrera del jardí. Tres sofàs amb teles vives, de diferents colors, envoltaven una llar de foc,

grandiosa. Quan s'hi hagueren assegut, la Monique els portà refrescos i un pica-pica abundós. Ho deixà sobre el vidre opac d'una taula baixa feta amb canya de bambú. Hi vaporejaven uns musclos de roca que deixaven anar una forta bafarada de mar. Sobre la xemeneia, hi havia elefants; elefants petits, de tota mena: de fusta negra, de vidre de Murano, d'ivori, de porcellana de Limoges, de bronze; la Monique tenia bogeria pels elefants. A l'interior de la llar apagada, un perol d'aram sobre un trespeus i els molls i una torradora, estintolats a la paret, tan sols servien d'ornament.

Ipsa facto, la Monique i l'Elvira es van caure bé mútuament. Ambdues tenien una estranya intel·ligència que de seguida es van descobrir l'una a l'altra. L'Elvira veié la Monique com una dona de món, alliberada, culta, perspicaç, segura de sí mateixa, de conviccions clares, de moviments lleugers i majestuosos. Com el vol d'un mascarell a la recerca del peix abans de llançar-s'hi en picat. Per la seva part, la Monique trobà, en l'expressió diàfana i jovial de l'Elvira, una dona sincera, impulsiva, de cor obert, amb una àgil agudesa mental. D'aquelles que saben el que penses només mirar-te als ulls.

Mentre es prenen l'aperitiu, la conversa s'inicià al voltant de circumstàncies banals. La Monique —amb el seu català imprecís— va argumentar els avantatges i els inconvenients de tenir una casa al costat de la costa, de la gespa del jardí, de la pinassa, de la tramuntana. L'Enric va dissertar sobre els fruits que li donava el mar, sota mateix de casa seva; de les virtuts culinàries dels musclos de roca; d'una esplèndida sopa de marisc que cuinava la seva companya; del

bon paladar de les garotes a l'hivern. L'Elvira s'interessà per algun dels objectes que decoraven la casa, per la procedència de cadascun dels elefants, pel paisatge fluvial d'una aquarel·la. En Silveri, amb la verbositat còmoda que dóna la feina de polític, acabà parlant del seu poble.

—Jo també tinc passió pel mar —començà—. Des que era un vailet. Recordo la primera vegada que el vaig veure. Tu també te n'has de recordar, Enric. Ens hi va portar el meu pare, amb el carro de l'avi. Va ser un viatge llarg. Hi van coure l'arròs a la cassola sota un tendal agafat a la barana del carro que ens protegia del sol; amb crancs, d'aquells tan negres i pelosos, i *pallerides* que nosaltres mateixos arrancàvem de les roques; amb musclos com aquests que ara mengem. Te'n recordes? N'hi havia molts de musclos, abans que arribessin els primers turistes. I a la platja, encara hi havien pins, de totes mides, plens de cigales que cantaven sense parar. En aquell lloc, ara hi ha botigues, apartaments, hotels...; una destrossa. La costa, la platja, el mar... em fascinen; deu ser perquè sóc de secà. I, ves per on, a la costa ens hem hagut de retrobar. Perquè, tu, Enric, penses en tornar a visitar Castell? El teu poble? Els teus amics?

L'Enric, de seguida veié la intenció del seu amic. Es rumià la contesta. Es negava a recordar temps passats, tan durs per a ell. Era un entretoc carregat d'intenció. No volia entrar en aquell joc. Quan va sortir de la presó va voler agrair a en Silveri tot el que havia fet per a ell; abans, durant i després de presidi. Va ser l'única persona que s'havia preocupat d'ell. No tenia res a la vida. Només l'amistat del seu amic Silveri, i les cartes de la Monique. Però, en aquells

dies passats, encara no ho era coneixedor que havia tingut un fill d'aquella dona de Lyon a qui recordava amorosament. Per tot això, la visita que va fer al seu amic en sortir de presidi i els records de les experiències viscudes al poble que el va veure néixer, a voltes, li rodaven pel cap i no tenia ganes de tornar-les a evocar. La fugida de Castell, la tenia premeditada de molt abans de posar-hi els peus per última vegada.

—Mira, Silveri —digué amb una veu íntima i transcendent—. No tinc cap ganes de tornar a Castell. Els records que em queden de tots els dies d'infantesa són molt borrosos. Però n'hi ha dos que no els oblidaré mai: els ulls de basarda de la meva germana, cadàver, mirant al cel com demanant-me alguna cosa; i els crits de satisfacció de la meva mare cardant a la pallissa amb aquell soldat de cara pigosa. El nostre gran secret. La meva gran misèria. Saps..., quan de vegades havia anat de putes, des de damunt del cos nu de qualsevol meuca, semblava veure els ulls satisfets de la meva mare, amb aquella rialla. Havia de sortir-ne avergonyit, temorós.

Reflexiu, es detingué un instant.

Vols que te'n descobreixi un altre de secret, Silvi? —continuà.

—Què vols dir, Enric? —preguntà en Silveri amb estranyesa.

—Doncs, si —digué—. Un secret que només jo conec. El meu gran secret. Ni tan sols en el judici em vaig traïr.

Les llàgrimes li començaren a humitejar els ulls.

Tots tres, van quedar sorpresos. L'escoltaven atentament, en una atmosfera saturada pel passat, sense gosar

dir res.

—Aquella maleïda nit —continuà dient—, en la foscor d'aquella cala... Penseu que vaig matar un home per quatre cartrons de tabac? No. Doncs, no. El vaig matar perquè hi vaig reconèixer la cara de panotxa d'aquell nacional vestit de guàrdia civil. El vaig matar com a revenja. Per venjar-me del meu passat. Per alliberar la meva mare de la seva infidelitat. Per desagreujar el meu pare; pobre home! En fi, perquè li devia a la Carme.

Tenia el rostre vermell; la testa balancejant. Li començà un plor gemegós i, abaixant el cap, es tapà els ulls amb les dues mans dels llagrimots que li queien. Els que, d'ençà de la mort de la germana, portava presos dins el cor.

La Monique se li acostà i li posà la mà sobre el clatell, acariciant-li suaument el cabell blanc.

—Plora, si has de plorar, *mon amour*, que t'anirà be —el consolà.

Els plors s'anaren diluint fins a arribar al silenci. Un silenci tan absolut que feia por. Es tragué un mocador de quadres blaus de la butxaca i es fregà els ulls. Es va refer poc a poc. Sense que ningú hagués tornat a dir paraula.

—Ja sabeu el meu secret —va afegir finalment—. Parlem d'alguna altra cosa. Parlem del mar. De la tramuntana, que tot ho cura.

Durant el dinar, l'Enric fou un home canviat. Xerrà per tots quatre. S'havia tret de sobre una càrrega que l'oprimia fins a l'ofec.

L'àpat va durar una eternitat. Per postres, no hi van faltar les lioneses. Després, hi hagueren cafès, licors i

cigarretes. Finalment, l'Enric va encendre un cremat de rom. Tots quatre es van sentir embolcats per aquella emanació càlida que omplia l'estança, barreja vaporosa de l'esperit del licor i del fum dels cigars, de l'aroma del cafè i del perfum de la canyella. Intensament units en aquell decorat captivador, al voltant del flamejar del licor en desprendre's de l'alcohol. Fou com una cerimònia expiatòria en què s'evaporaven tots els malsons, tots els temors captius a l'ànima, totes les penes. Units, com mai havien estat aquells dos homes madurs en una infantesa llunyana, desdibuixada a través dels vapors d'aquell aiguardent de canya.

A partir d'aquell dia, el caràcter de l'Enric començà a canviar; es tragué la tristor de la cara. Havia recuperat part de l'esma perduda. Però, això sí, mai més no tornà a trepitjar els carrers de Castelltort.

Havent dinat, van passejar pel jardí. La tramuntana xiulava. La claror de la tarda era absoluta. La blavor del cel, nítida. Arrissada, la mar. Els pins hi ballaven.

CAPÍTOL 23

REVENJA

D'ençà de llavors, les visites d'en Silveri i l'Elvira a *Villa Blanca* van sovintejar. Aquell estiu van passar llargues sobretauls de diumenge junts. Tots quatre. Jugant a cartes a la taula blanca del jardí. Durant l'hivern, encara que més espaiades, les trobades van continuar produint-se de manera freqüent.

A l'Enric, la vida l'havia maltractat. També físicament. Poc a poc s'havia convertit en un home remagrit i geperut, delicat de salut, de moviments lentíssims, tremolencs; molt afectat per la fredor i les malalties acumulades durant els anys de presó. Un home a qui la seva dona guardava dins una campana de vidre. Era un patir cada vegada que el veia musclejar sobre les roques; cada vegada que s'enfilava a l'escala per esporgar la buguenví·lea; cada vegada que, tot sol, havia d'agafar el cotxe. S'havien acabat aquells impulsos vitals de joventut que tant l'havien feta vibrar. En canvi, a ella, el pas del temps li havia donat un aire de serenor, d'esplendor, de plenitud. La plenitud d'una maduresa insadollable, d'una voluptat continguda, del desig insatisfet.

Pel que fa a en Silveri i l'Elvira, la parella vivia una existència rutinària; amb el prestigi que atorgava el càrrec d'alcalde però sense més al·licient que el que els podia donar la monotonia de la fleca. Els anys i l'avorriment s'havien encarregat de refredar la relació de parella; el contactes carnals escassejaven; la comunicació, la justa. Tanmateix, cap enfora, les aparences enganyaven tothom. Per a en Silveri, aquella nova companyia —la de l'amic de tota la vida acabat de recuperar i, sobretot, la de la Monique amb l'embolcall de la seva saviesa, el seu refinament, la seva parla melosa, el seu saber estar— s'havia convertit en una vàlvula d'escapament. Per a ell, aquelles visites, aquells enraonaments llargs, aquelles mostres d'avinença eren una dolçor nova. Com una marinada fresca enmig de la buidor tòrrida i eixuta de terra endins. Cada dia que passava, en Silveri n'estava més de la Monique. I l'Elvira, que era capaç d'interpretar cada gest, cada moviment, cada paraula del seu home, ho sabia. I callava la seva pena.

Fou l'estiu següent. Un diumenge en què en Silveri, de bona hora, havia anat a marisquejar amb el seu amic. Havent dinat, l'Enric va tenir un fort atac d'aquella malaltia tremolenca. De seguida, el van portar a l'hospital. Hi hagué de quedar ingressat. I fou així com, a mitja nit, en Silveri i la Monique tornaven a ser a *Villa Blanca*, sols.

En Silveri va voler observar el cel d'aquella nit clara. Travessà el jardí i s'acostà al penya-segat del jardí. A l'horitzó llunyà, es veien dues llunes. Dues llunes idèntiques, rodones, grosses, blanques, brillants. Una es balancejava sobre la negror de l'aigua; l'altra, immòbil sobre la nitidesa de

la volta estelada. L'una, l'Elvira: bellugosa, inquieta, fonedissa; l'altra, la Monique: reposada, vigilant, enlluernadora. Més amunt hi havia Venus; més enllà, Orió; el carro gros; el carro petit; l'estrella polar: el nord.

Mentre resseguia el firmament, les imatges de les dones de la seva vida viatjaven en el seu pensament: la morenor pura del rostre de la seva primera nimfa sota el resplendor dels estels; la cara de porcellana de la Mercè fent-li una riulla des d'una cantonada de la pista de ball del Casino, donant-li l'últim adéu dins del llit de l'agonia; l'agudesesa de la cara de l'Elvira, seriosa, retraient-li la seva actitud; la serenor de l'esguard cristal·lí, sensual, d'aquella dona sorgida, per art d'encantament, de la mar blava, embadalidora.

Passaren la nit junts. I van satisfer aquell desig madur.

I el tornaren a satisfer, altres cops, altres dies.

I es començaren a estimar en silenci, d'amagat.

Fins que l'Enric els descobrí.

Era el dia en què, després d'un llarg mes d'hospital, tornava a ser a casa. Havia de fer repòs, perllongat. Aquell jorn, en Silveri va passar-lo a *Villa Blanca*. Cap al tard, mentre una lluna immensa empal·lidia el dia lànguidament, el malalt s'aixecà tremolós del llit per contemplar l'última esgarrifança de la seva vida. Allò que escoltava, que intuïa, que l'aterrava, no podia ser real. Era la traïció despietada del seu amic i de la dona estimada. Una punyalada que li travessava el cor. Que li partia l'ànima.

L'envaïa una sensació d'angoixa insostenible, de trobar-se sol en un món hostil. La buidor el xuclava; com un remolí d'aire que l'arrossegava fora d'aquest món traïdor.

****

El cos de l'Enric s'aguantava dret, rígid, sobre una cadira del menjador; com si per un instant s'haguessin aturat els tremolors malaltissos. Tenia els ulls flamejants, sortits, més grossos del que havien estat mai. La blancor dels cabells, esvalotada pel pas de la doble baga del fil d'acer de pescar que li premia el coll. Les cames tenses, dins un pijama moll. Tota l'amargor continguda, a punt d'alliberar.

La cadira es tombà i un cop sec, desencaixat, deixà el cos convulsiu de l'Enric desplomat sota la barana de l'escala.

Fou la seva revenja.

